

Pedagogická
fakulta
Faculty
of Education

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Pedagogická fakulta
Katedra společenských věd

Bakalářská práce

Vývoj školného na vysokých školách v zemích EU

Vypracovala: Marcela Koudelková
Vedoucí práce: Mgr. Marek Šebeš, Ph.D

České Budějovice 2013

Prohlášení

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě Pedagogickou fakultou elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích dne 26. června 2013

.....

Poděkování:

Na tomto místě bych ráda poděkovala Mgr. Marku Šebešovi, Ph.D za velkou ochotu a odbornou pomoc při vypracování této bakalářské práce. Také bych chtěla poděkovat své rodině a přátelům za morální podporu a pomoc. Zvláštní poděkování pak patří mým sestrám Zuzaně, Kateřině a Ludmile, které mi v okamžicích největší nouze pomáhaly s přepisováním mých (ne vždy čitelných) poznámek do počítače, a které mě psychicky podporovaly.

Anotace

Bakalářská práce "Vývoj školného na vysokých školách v zemích EU" se věnuje vývoji školného jako způsobu financování vysokého školství v rámci zemí EU. Úvodní část pojednává o vývoji evropské vysokoškolské politiky. Dále je zmapován vývoj a podoba školného v zemích EU a analyzován vývoj školného v sousedním Německu a Rakousku, a také ve Velké Británii, neboť právě zde je školné v rámci zemí EU nejvyšší. Závěr práce je zaměřen na problematiku zavádění školného v České republice v kontextu zemí EU a argumenty zastánců a odpůrců zavedení školného.

Annotation

This thesis "Development of tuition fees in higher education in EU countries" deals with the development of tuition fees as a means of higher education funding in EU countries. First part deals with the development of European higher education policy. Then the development and form of tuition fees in EU countries is described. The development of tuition fees in these three countries is analysed - in Germany and Austria and also United Kingdom, because the tuition fees here is the highest within all EU countries. The conclusion of this thesis is focused on the issue of introducing tuition fees in the Czech Republic in the context of EU countries and on presenting the arguments of both the advocates and the opponents of its possible introducing.

Klíčová slova

Financování, soukromé zdroje, terciární vzdělávání, veřejné zdroje, vysoká škola, vzdělávací politika

Keywords

Financing, private funding, tertiary education, public funding, university, educational policy

OBSAH

Úvod	7
1 Vzdělávací politika	8
1.1 Vymezení a význam	9
1.2 Lisabonský proces	10
1.3 Boloňský proces	11
2 Školné a podpůrný systém v zemích EU	13
2.1 Stručný přehled	15
2.1.1 Přímé školné	15
2.1.2 Odložené školné.....	16
2.1.3 Kombinovaný systém splácení	17
2.1.4 Další varianty systému poplatků.....	17
2.2 Země, v nichž se školné neplatí	18
2.2.1 Švédsko	19
2.2.2 Finsko.....	19
2.2.3 Dánsko	20
2.2.4 Malta	20
2.2.5 Kypr	21
2.2.6 Řecko	21
2.2.7 Estonsko.....	22
2.2.8 Slovinsko	22
2.2.9 Slovensko.....	22
2.2.10 Polsko.....	23
2.3 Země, v nichž se platí zápisné.....	23
2.3.1 Francie	24
2.3.2 Itálie	25
2.3.3 Rumunsko	26
2.3.4 Německy mluvící společenství Belgie.....	26
2.3.5 Vlámské společenství Belgie	26
2.3.6 Lucembursko	27
2.4 Země, v nichž se platí školné	27

2.4.1	Maďarsko	27
2.4.2	Litva	29
2.4.3	Lotyšsko	29
2.4.4	Bulharsko	30
2.4.5	Nizozemsko	30
2.4.6	Portugalsko	31
2.4.7	Francouzské společenství Belgie	32
2.4.8	Irsko	33
2.4.9	Španělsko	33
3	Školné ve Spojeném království Velké Británie a Severního Irska, Německu a Rakousku	34
3.1	Spojené království Velké Británie a Severního Irska	34
3.1.1	Anglie a Severní Irsko	36
3.1.2	Skotsko	37
3.1.3	Wales	38
3.1.4	Reflexe změn britského systému	38
3.2	Německo	39
3.2.1	Spolkové země, jež zavedly školné	41
3.2.2	Ostatní spolkové země	42
3.3	Rakousko	42
4	Návrhy na zavedení školného v České republice	44
4.1	Pokusy o zavedení školného v ČR	44
4.2	Názory na zavádění školného	47
4.2.1	Zastánci školného	47
4.2.2	Odpůrci školného	47
5	Závěrečná shrnutí	48
	Závěr	52
	Seznam tabulek	54
	Literatura a internetové zdroje	55
	Seznam příloh	63

ÚVOD

Snahy o konkurenceschopnost států a ekonomik (a tím i snaha o růst hospodářství) zachvacují svět. Země si uvědomují, že jejich vzájemná spolupráce jim umožní značný rozvoj nejen v oblasti ekonomické, ale i v mnoha dalších. Dochází k uvědomování si potřeby vzdělaného obyvatelstva, které je podmínkou pro hospodářský růst zemí. Vzdělávání je tak stále častěji pojímáno jako velmi výnosná investice do budoucnosti. Kvalitní vzdělávání je proto v současné době jednou z největších priorit EU, která se snaží vzdělávací procesy finančně podporovat. Finanční prostředky mohou státy čerpat ze dvou strukturálních fondů - Evropského fondu pro regionální rozvoj (ERDF) a Evropského sociálního fondu (ESF) – a z Fondu soudržnosti (FS). Cílem EU je zejména zkvalitnit a zpřístupnit vzdělávání pro co největší počet občanů, snižovat rozdíly mezi chudými a bohatými státy EU, a tím zajistit co největší konkurenceschopnost Evropy.

Vysokoškolské instituce i role, které tyto instituce hrají v dnešní společnosti i v ekonomice, se značně proměňují. Problematika financování tohoto vzdělávání se však nadále zhoršuje, a mnoho zemí přistupuje k řešení spolufinancování vysokoškolského studia pomocí celé řady různých poplatků vybíraných od studentů vysokých škol. Jakousi protiváhou k těmto poplatkům je možnost získat finanční prostředky poskytované formou stipendií nebo půjček. Právě školné by mělo být tím, co vede zájemce o studium na vysoké škole k úvaze, zda se mu vyplatí peníze do studia investovat, a zda se mu investice v budoucnu vrátí. Jenže veškeré změny jsou velmi náročné a je nutné je dobře promyslet.

Bakalářská práce je rozdělena do pěti kapitol. První kapitola je zaměřena na vývoj vysokoškolské politiky v rámci EU. Druhá kapitola se zabývá analýzou vývoje a současné podoby školného v zemích EU mimo zemí Německa, Rakouska a Spojeného království Velké Británie a Severního Irska, jimž je věnována kapitola třetí. Čtvrtá kapitola je zaměřena na otázku zavádění školného v ČR a argumenty pro a proti jeho zavádění. Pátá kapitola obsahuje závěrečné shrnutí modelů spoluúčasti studentů na financování vysokého školství.

Cílem bakalářské práce je poskytnout přehled školného, jeho vývoje a podob na veřejných vysokých školách v zemích EU, jakožto i systém finanční podpory studentům. V rámci systému finanční podpory studentům se budeme věnovat existenci (či neexistenci) studentských půjček, úvěrů, grantů, daňových odpočtů a rodinných příspěvků. Práce vychází především z internetových zdrojů a odborných materiálů a publikací. Byla použita metoda komparativní, popis, analýza odborných zdrojů a interpretace článků a studií.

1 Vzdělávací politika

Počet vysokoškolských studentů neustále roste a tento trend je podporován orgány odpovědnými za vzdělávání. Vzdělané obyvatelstvo je totiž chápáno jako znak vyspělé společnosti. V souvislosti se zvyšující se poptávkou po vzdělávání jsou jednotlivé země nuceny přistupovat ke změnám a reformám vysokoškolského systému.

V rámci reforem probíhajících v 80. a 90. letech minulého století přijaly evropské státy změny, jež umožňovaly větší dostupnost vzdělávání, a byla přijata i řada zákonů o celoživotním vzdělávání. Dochází i k úpravám v oblasti financování školství a finanční pomoci studentům – řeší se otázky studentských půjček a výše stipendií. Ve všech zemích byly přijaty zákony upravující strukturu vzdělávacího systému a podnikány kroky k postupné liberalizaci a zvětšující se odpovědnosti institucí vzdělávacích systémů, přičemž převážná většina zákonů týkajících se této otázky byla přijata na přelomu 80. a 90. let. Přijímání reforem se v jednotlivých státech lišilo jednak rychlostí a jednak cestou, kterou se státy vydaly. Velmi úspěšné v tomto byly severské země, které proces reformování konzultovaly s těmi skupinami, jichž se plánované reformy týkaly. Dále byly prováděny analýzy, jejichž výsledky byly posléze publikovány například v *Memorandech* či *Bílých knihách*. Zejména proto zde byly změny úspěšnější než v zemích, kde tyto konzultace a debaty neprobíhaly. [Klepetářová 2001]

Velmi důležité (z hlediska vysokoškolské politiky) bylo podepsání *Maastrichtské smlouvy* v roce 1992, která formálně začlenila oblast vzdělávání do klíčových oblastí, jimiž se EU zabývá. [Brdek, Vychová 2004: 27] Na *Maastrichtskou smlouvu* navázala v roce 1993 *Zelená kniha o evropské dimenzi ve vzdělávání*. EU vydává i další opatření a právní dokumenty. Závazná nařízení jsou však obsažena především v již zmíněné *Maastrichtské smlouvě* a v dalších směrnících a výnosech EU. [Brdek, Vychová 2004: 31 - 33]

Hlavními aktéry reformy evropské vzdělávací politiky je Rada EU a Evropská rada. Dále mezi ně patří Evropská komise a Evropský parlament, který schvaluje rozpočet EU a tím ovlivňuje financování vzdělávání, členské státy EU a informační síť EURYDICE. [Brdek, Vychová 2004: 29 - 30]

1.1 Vymezení a význam

Vzdělávací politika je vymezována různě, navíc ji každá země pojímá jinak, zejména z důvodu odlišného historického vývoje. Dle Kalouse vzdělávací politika zahrnuje „*principy, priority a metody rozhodování vztahující se k uplatňování společenského vlivu na vzdělávání, kde rozhodování obsahuje strategické záměry rozvoje vzdělávání, legislativní rámec činnosti vzdělávacích a vzdělávaných subjektů, způsob financování, vymezení vzdělávacích cílů a obsahů, stimulování a ovlivňování činnosti vzdělávacích subjektů a způsob jejich kontroly*“ [1997: 7].

Vzdělávací politika řeší celou řadu problémů. Zkoumá vztah mezi dosaženým vzděláním a pracovními příležitostmi absolventů, zabývá se i problematikou pedagogů - jejich postavením, platem a možnostmi profesního růstu - a v neposlední řadě řeší i problematiku financování a řízení tak, aby bylo školství co nejefektivnější, neboť je založena na principu rovných šancí ve vzdělávání. Je proto nutné zajistit takový systém financování, který zabrání vyloučení sociálně znevýhodněných studentů z procesu vzdělávání. [Brdek, Vychová 2004: 17 - 24]

Potřeba vzdělaného obyvatelstva, které je pro celkovou prosperitu zemí velmi důležité, neboť s rostoucím vzděláním se snižuje trestní činnost, klesá nezaměstnanost, čímž dochází i ke snižování výdajů státu na sociálních dávkách a podporách, a které v neposlední řadě přináší i zkvalitnění života jedince i společnosti, nám dává odpověď na to, proč se vzdělávací politika dostává do popředí zájmů vyspělých zemí světa.

1.2 Lisabonský proces

V březnu roku 2000 se v Lisabonu konalo zasedání Evropské rady. Představitelé států zde vytyčili směr, kterým se bude Evropa ubírat následujících deset let. Cílem této strategie bylo přiblížit ekonomiky všech zemí a konkurovat tak ostatním světovým velmocím a budování vědomostní společnosti a zvýšení investic do lidského kapitálu (tím se do centra pozornosti dostal i princip celoživotního učení). [Vlčková 2010: 15]

V rámci snah o vytvoření ekonomicky silné, konkurenceschopné a sociálně soudržné Evropy bylo plánováno vytvoření velkého počtu pracovních míst a podpory výzkumu a vývoje, díky čemuž by se proces vytváření konkurenceschopných zemí urychlil. Po pěti letech průběhu Lisabonské strategie však nebyly spatřovány relevantní výsledky. Byla proto vypracována nová strategie, v rámci níž byl kladen důraz mimo jiné na zvyšování znalostí a vědomostí společnosti, odstranění nerovností a překážek v oblasti vzdělávání a práce a usnadnění mobility občanů. [Alvarez a kol. 2006]

Na základě Lisabonské strategie byly Evropskou komisí formulovány i cíle v oblasti vzdělávání. Jednalo se o zkvalitnění vzdělávacích systémů, jejich větší efektivitu, zvýšení počtu studentů v oborech, jejichž absolventů je nedostatek, zamezení nerovností v přístupu ke vzdělávání, posílení vazby mezi vzděláváním a trhem práce a zajištění spolupráce mezi členskými zeměmi. [Hučínová, Svoboda 2004]

Cíle Lisabonské strategie v oblasti vzdělávání byly dále rozvíjeny. Docházelo ke sbližování vzdělávacích systémů členských zemí a souběžně se rozvíjely další procesy. [Vlčková 2010: 16]

1.3 Boloňský proces

Cílem boloňského procesu je sjednotit evropské vysoké školství a tím zvýšit konkurenceschopnost absolventů vysokých škol na trhu práce. Jedná se o největší vysokoškolskou reformu probíhající v rámci Evropy, potažmo v rámci celého světa, za jejíž počátek se označuje *Boloňská deklarace*. Začátek celého procesu však byl položen už dříve. Důležitou událostí bylo podepsání dokumentu nazvaného *Magna Charta Universitatum*, jenž byl signován v září 1988. Podepsalo jej 388 rektorů evropských univerzit, kteří se sešli v Boloni k oslavám devíti set let od založení nejstarší univerzity. Dokument, který hlásal nezávislost vysokých škol, propojenost s výzkumem, svobodný výzkum, výuku a toleranci, a v němž jsou uvedeny i prostředky, které měly sloužit k uskutečnění těchto cílů. [Bologna 2000]

V květnu 1998, při příležitosti oslav sedmi set let pařížské univerzity v Sorbonně byla vyhlášena *Sorbonnská deklarace*¹, o kterou se zasloužili ministři Spojeného království Velké Británie, Německa, Francie a Itálie. Východiskem pro ni byla *Magna Charta Universitatum*. [MŠMT 2013] Byly v ní vyjádřeny konkrétní cíle, kterých měly vysoké školy těchto čtyř zemí dosáhnout v rámci transformace vzdělávacích systémů. Jejím hlavním cílem je vytvořit vědomostní společnost, jednotný systém studia a zejména vize otevřeného evropského vysokoškolského prostoru, který by umožňoval studentům vystudovat část programu v zahraničí, přičemž by tato část byla studentovi po návratu uznána. [Vlčková 2010: 19]

Sorbonnská deklarace se dočkala obrovského ohlasu a o rok později se přidávají i další státy. 19. června 1999 pak dochází v Boloni k podpisu deklarace, která hlásá vytvoření „Evropského prostoru vysokoškolského vzdělávání do roku 2010“. Podpis k *Boloňské deklaraci* připojili představitelé 29 zemí Evropy. [Evropská komise 2009]

V současné době je do Boloňského procesu zapojeno 46 zemí světa. Státy, které se chtějí zapojit, musí stvrdit svým podpisem *Evropskou kulturní úmluvu* vydanou

¹ „Deklarace o harmonizaci výstavby Evropského systému vysokého školství“

Radou Evropy, doložit program reforem svého vysokoškolského systému a zavázat se k plnění cílů Boloňského procesu. Snahou této rozsáhlé reformy vysokého školství je zavést jednotný třístupňový vzdělávací (bakalář/magistr/doktor) a kreditní systém, zajistit kvalitu vysokých škol, sjednotit dobu studia a uznávání kvalifikací v rámci zemí zapojených do tohoto procesu. [Evropská komise 2009]

Každé dva roky se scházejí ministři zúčastněných zemí na konferencích, které proběhly - po počáteční konferenci v Boloni (1999) - také v Praze (2001), Berlíně (2003), Bergenu (2005), Londýně (2007), Leuvenu (2009), Budapešti a Vídni (2011) a zatím poslední setkání proběhlo v letošním roce v Bukurešti (2013). Londýnská konference byla zaměřena na zhodnocení dosavadních výsledků Boloňského procesu, výsledků předchozích konferencí a určení další cesty vedoucí ke sjednocování systémů vysokých škol. Komuniké v Leuvenu, které proběhlo v roce 2009, stanovilo cíle do nového desetiletí: stále zkvalitňovat systém vzdělávání a zpřístupňovat ho co největšímu počtu studentů, podporovat sociálně slabé studenty, zajistit dostatečně dostupný systém celoživotního vzdělávání, prohlubovat sepětí vědy a výzkumu se vzděláváním, prohloubit mezinárodní spolupráci a výměnu studentů a vyřešit otázku financování školství a hledat nové možné zdroje, které by doplnily nedostačující rozpočet škol. [Europa 2010]

Probíhající reformy budou mít velký dopad na to, jak evropské vysokoškolské vzdělávání ovlivní terciární vzdělávání v ostatních částech světa, což je důvod, proč ministři přijali strategii pro *Evropský prostor vysokoškolského vzdělávání*, která má zajistit mezinárodní spolupráci. Předpokládaný prostor vysokoškolského vzdělávání má usnadnit mobilitu studentů, absolventů a vysokoškolských pracovníků, připravit studenty pro vykonávání jejich budoucí kariéry a aktivní občanský život v demokratické společnosti a podpořit jejich osobní rozvoj. [Bologna proces 2010]

Jelikož je cílem EU umožnit studentům studium v zahraničí je tedy zapotřebí, aby vzdělávací systémy jednotlivých zemí poskytovaly stejnou úroveň vzdělání, která by mezinárodní proces uznávání titulů usnadňovala. Státy se rovněž snaží umožnit přístup ke vzdělání všem, bez rozdílu sociálního postavení. V souvislosti se snahou EU

vytvořit tzv. vzdělanostní společnost sílí snahy neustále zvyšovat počet studentů na vysokých školách a zajistit přístup ke vzdělávání všem studentům bez rozdílu finančního postavení. Myšlenka vzdělanostní společnosti je založena na tom, že v reakci na zvyšující se vzdělání bude klesat chudoba, nezaměstnanost, kriminalita, náklady státu na sociální a jiné dávky a podpory, což příznivě ovlivní chod celé země. Mimo zmíněné přínosy vzdělání pro společnost můžeme zmínit i přínosy pro jedince, který získá větší společenský rozhled, více příležitostí uplatnění na trh práce a vyšší finanční ohodnocení.

2 Školné a podpůrný systém v zemích EU

Poptávka po vzdělání velmi rychle roste a je značně rozmanitá – co se týče délky studia, obsahu i formy. Výdaje na vzdělání jsou v zemích EU různé. Je to dáno nejen ekonomickou situací zemí, ale také jejich historickým vývojem. Vzdělání je chápáno jako důležitý hybatel ekonomiky, jako prostředek, který slouží k prosperitě zemí. Jeho financování by proto mělo být prioritou vládních programů.

Financování vysokého školství má povahu dosti různorodou. Země EU se k existenci školného staví rozporuplně. Existují země, kde studenti studují zdarma, země, kde je studium zpoplatněno menšími či většími částkami, dále jsou zde státy, které studentům poskytují rozsáhlé systémy stipendií a půjček a rovněž státy, které stipendia poskytují pouze v malé míře. Snahy o alespoň částečný podíl na financování vzdělávání studentů se stále rozrůstají, zároveň sílí i snaha zabránit vyřazení sociálně slabých studentů z přístupu ke vzdělávání. To, zda se státy k zavedení školného rozhodnou (nebo nerozhodnou) je dáno z velké části ekonomickou vyspělostí zemí, mírou daňového zatížení a hloubkou tradice, což můžeme pozorovat zejména u severovýchodních států. Právě v zemích severní Evropy, jak vidíme v tabulce č. 1, je daňové zatížení nejvyšší. Z toho důvodu mohou státy poskytovat vysokoškolské vzdělávání zdarma a navíc disponovat rozsáhlým systémem finanční pomoci studentům. Naproti tomu země s nízkou mírou daňového zatížení ve většině případů vysokoškolské vzdělávání zpoplatňují.

Tabulka č. 1: Celkové daňové příjmy za rok 2011 (vyjádřeno v % HDP)

Země	Daňové příjmy v % HDP
Lotyšsko	26
Bulharsko	27,2
Litva	27,6
Rumunsko	28,2
Slovensko	28,5
Irsko	28,9
Španělsko	31,4
Polsko	32,4
Řecko	32,4
Estonsko	32,8
Portugalsko	33,2
Malta	33,5
ČR	34,4
Kypr	35,2
Velká Británie	36,1
Maďarsko	37,0
Slovinsko	37,2
Lucembursko	37,2
Nizozemsko	38,4
Německo	38,7
Rakousko	42,0
Itálie	42,5
Finsko	43,4
Francie	43,9
Belgie	44,1
Švédsko	44,3
Dánsko	47,7
Eu 27	38,8

Zdroj: Eurostat. 2013. „Taxation trends in the European Union.“ [online] Dostupné z:

http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_PUBLIC/2-29042013-CP/EN/2-29042013-CP-EN.PDF

Na jedné straně tedy existují země, ve kterých studenti školné neplatí. Na druhé pak ty, v nichž je různě vysoká míra spoluúčasti studentů na financování vysokého školství. Samotný systém placení školného a případné studentských půjček a daňových výhod pro studenty nebo jejich rodiče se pak v jednotlivých zemích liší. Je to však velmi zjednodušená charakteristika, neboť existují i země, které sice školné zavedené nemají, avšak studium zde není úplně bezplatné. Studenti v nich jsou povinni platit tzv. zápisné (vstupní poplatek) či jiné poplatky.²

2.1 Stručný přehled

Po celém světě se vedou diskuse o tom, jaký systém financování je ten správný a nejefektivnější. Existují v zásadě tři skupiny zemí. Země, v nichž je školné bezplatné, země, které školné vybírají a země, v nichž studenti platí zápisné, či registrační poplatky.

Dle Rudolfa Haňky musí školné splňovat určité podmínky. Musí motivovat studenty i vysokoškolské instituce, jeho administrace nesmí být komplikovaná ani příliš nákladná, nesmí znevýhodňovat sociálně slabé studenty (naopak jim má studium umožnit) a nesmí finančně zatěžovat stát. V zemích, v nichž je školné (zápisné) zavedeno, existují dva typy platby. Školné může být hrazeno buď přímo, nebo systémem odložených splátek. Tyto dva způsoby lze kombinovat, přičemž kombinované systémy jsou nejzajímavější. [Haňka 2010]

2.1.1 Přímé školné

Přímé školné bývá účtováno za semestr, nebo za rok. Tento systém však není příliš oblíben, neboť se jedná o poměrně velkou zátěž pro studenty ze sociálně slabších rodin. V případě, že stát nemá zavedený systém státem garantovaných půjček, by byli studenti z nízkopříjmových rodin nuceni vzít si půjčku komerční (za předpokladu, že by

² Občané EU mají právo studovat v ostatních členských zemích za stejných podmínek, jako místní studenti. Měli by tedy platit stejné školné, a také získat stejnou finanční podporu. Ve většině případů totéž platí i pro země EHP a Švýcarsko (zde se však mohou lišit podmínky, které se týkají studentských půjček a povolení k pobytu. [Study Portals 2013]

měli čím ručit), což s sebou přináší riziko neschopnosti splácet v případě, že student studium nedokončí, nebo jeho příjmy nebudou dost vysoké. Navíc jsou tyto půjčky z důvodu velkého rizika pro věřitele vysoce úročeny, neboť do úrokové míry je započítáno i riziko, že dlužník bude platby neschopný. Z tohoto důvodu by došlo k vyloučení sociálně slabých studentů z procesu vzdělávání, protože by nebyli ochotni se zadlužit. [Urbánek 2007]

2.1.2 Odložené školné

V systému odloženého splácení je problematika sociálně slabých studentů chráněna lépe. Školné se platí až v okamžiku, kdy student vydělává (splácet začíná v okamžiku dosažení určité výše mzdy, zpravidla průměrné či nadprůměrné). Tím se zamezí majetkové bariéře, která je velmi patrná u přímé platby školného. Odložená platba může být realizována různě. Může se jednat o odvod určitého procenta z příjmů (zde bývá nastavena různá doba splácení), nebo je splátka odváděna formou absolventské daně. Velkým problémem však může být emigrace absolventů ve snaze vyhnout se splácení školného.

Odložená platba nemusí nutně znamenat, že školy získají peníze až v okamžiku, kdy absolvent dosáhne hranice příjmů, při které začne své závazky splácet. Je to však jedna z variant odloženého školného. Jedná se o model, ve kterém neexistuje systém studentských půjček, což je výhodné pro stát, který nemusí shánět peníze na půjčky, avšak z hlediska škol je to varianta méně radostná, neboť finance by do jejich rozpočtu plynuly se zpožděním mnoha let. [Münich 2010]

Druhá varianta je z pohledu škol výhodnější, avšak více zatíží státní rozpočet, neboť předpokládá existenci studentských půjček. Tento model zajistí školám finance okamžitě, neboť student je platí z půjčky, kterou začne splácet po absolvování studia a dosažení určité výše příjmů. [Münich 2010]

2.1.3 Kombinovaný systém splácení

Tyto dva systémy je možné kombinovat. Přímá platba školného je doplněna možnostmi odkladu splácení. Přímá platba je sama o sobě pro studenta (pakliže má finanční prostředky) nejvýhodnější, neboť odpadnou úroky a škola navíc získá finance hned. Studenti, kteří na platbu školného nemají, využijí půjček, jejichž existence se u tohoto systému předpokládá. Půjčky musí být garantovány státem. Zásadní tedy u tohoto systému je zavedení podpůrných finančních programů pro studenty. Možná je i druhá kombinace, a to systém odloženého splácení s možností platby předem, přičemž je možná i sleva za přímou platbu.

2.1.4 Další varianty systému poplatků

Další možností je zavedení tzv. zápisného (registračních poplatků). Fiala chápe zápisné jako technickým poplatkem, který by měl zlepšit činnost vysokých škol, tzn. že na rozdíl od školného nevyjadřuje spoluúčast studenta na nákladech vynaložených na vzdělávání. [Königová 2012]

V zemích EU se můžeme setkat také s tzv. duálním systémem školného. Jedná se o model, jenž je založen na existenci určitého počtu státem dotovaných (plně i částečně) míst. Školy mohou přijímat i studenty nad rámec těchto dotovaných míst avšak studenti, kteří tato místa nezískají, platí školné.

Další variantou jsou tzv. smlouvy o lidském kapitálu, které fungují na principu investora, který půjčí studentovi potřebnou částku, načež ten se smluvně zaváže platit po dokončení studia určité procento z příjmů na závaznou dobu. Pokud student vydělává více, investor získá a naopak. Na tomto principu funguje systém My Rich Uncle v USA. [Urbánek 2007: 146]

V následující kapitole rozebereme podobu spoluúčasti studentů na financování vysokého školství v zemích EU mimo zemí Německa, Rakousku a Velké Británie, kterým je věnována samostatná kapitola zejména z toho důvodu, že v nich vidím možné ponaučení pro Českou republiku. Základní přehled o přístupech k spoluúčasti studentů

na financování vysokoškolského vzdělávání v jednotlivých zemích EU nabízí tabulka č. 2.

Tabulka č. 2: Spoluúčast studentů na financování vysokého školství v EU

Finanční spoluúčast studentů			Bez školného
Zápisné	Duální systém	Školné	
Itálie Francie Rumunsko Belgie NS ¹ Belgie VS ²	Maďarsko Litva Lotyšsko	Bulharsko Nizozemsko Portugalsko Belgie FS ³ Anglie Wales Severní Irsko Irsko Španělsko	Malta Slovinsko Slovensko Polsko Estonsko Dánsko Finsko Kypr Řecko Švédsko Rakousko Německo ⁴ ČR Skotsko

¹Německy mluvící společenství Belgie

²Vlámské společenství Belgie

³Francouzské společenství Belgie

⁴V Německu účtují školné pouze dvě ze šestnácti spolkových zemí (a i v nich dojde v brzké době ke zrušení)

2.2 Země, v nichž se školné neplatí

Školský systém v severských zemích je založen na myšlence rovného přístupu ke vzdělávání pro všechny studenty. Proto je školství v těchto zemích bezplatné (Finsko, Švédsko, Dánsko). Úhrada vysokoškolského vzdělávání z veřejných zdrojů je umožněna sociální politikou států, pro kterou je příznačná vysoká míra zdanění. Severské země zároveň patří k zemím s největším procentem veřejných výdajů plynoucích do vzdělávání. Je zde také dobře vyřešen i systém finanční podpory studentům, neboť vedle rozsáhlého systému stipendií jsou studentům k dispozici i státem garantované půjčky. Bezplatné školství funguje (alespoň prozatím) i v dalších zemích, v nich však situace není tak dobrá a o nutnosti zavedení školného se uvažuje a snahy o jeho zavedení jsou doprovázeny neutichajícími diskuzemi a protesty. Jedná se o

Českou Republiku, Slovensko, Slovinsko, Polsko. Poplatky byly zrušeny také v Rakousku a ve většině spolkových zemí Německa (těmto zemím je věnována samostatná kapitola).

2.2.1 Švédsko

Vysokoškolské vzdělání je ve Švédsku bezplatné pro místní studenty, studenty z EU a ESVO (Evropské společenství volného obchodu). Ostatní studenti platí školné (od roku 2011), jehož výše je stanovena zásadou úplného krytí nákladů. Studenti mají možnost získat zvýhodněné úvěry, granty, celou řadu stipendií, půjčky. Nejsou zde žádné rodinné přídatky ani daňové výhody pro rodiče. [Evropská komise 2012: 13]

Školné je v této zemi pojímáno jako zábrana, která narušuje rovný přístup ke vzdělávání, proto je zde bezplatné i studium na soukromých školách. Tento systém je nazýván kombinovaným, neboť školné je financováno státem (tzn. z veřejných zdrojů), ale je doplněn systémem půjček a podpor. Studenti jsou povinni platit pouze příspěvky studentským organizacím, prostřednictvím kterých jako jejich členové získají různé výhody, slevy na dopravu, kulturu a slevy u vybraných obchodníků. Školství zde může být bezplatné z důvodu vysoké míry zdanění, která zaručuje studium pro každého bez ohledu na jeho finanční situaci. Navíc je zde k dispozici systém nízkoúrokových půjček. Financování školství z veřejných financí se může zdát nespravedlivé vůči těm, kteří nestudují. Na druhou stranu právě toto může studenty ke studiu vysoké školy motivovat. [Marcucci a kol. 2006]

2.2.2 Finsko

I Finsko patří k zemím, kde je vysoké školství bezplatné. Zákon o rozvoji vysokého školství z roku 1986 přinesl do systému dostatečné množství finančních prostředků. V roce 1991 byla rozšířena dostupnost vysokoškolského vzdělávání a v roce 1992 byl vydán zákon o finanční pomoci studentům, který upravoval systému studentských půjček. Ty byly dosud úročeny sazbou určenou vládou, nově byly úročeny tržní úrokovou mírou. [Klepetářová 2010: 72 -74] K dispozici je zde řada stipendijních programů, zvýhodněné úvěry, státem garantovaná půjčka. K získání

stipendia je podmínkou prezenční studium, špatná finanční situace a dobré studijní výsledky. Neexistují žádné daňové výhody pro rodiče ani rodinné přídavky. [Evropská komise 2012: 29] Studentská půjčka je poskytována pouze studentům denního studia a podléhá běžnému úročení. Studentům, kteří nežijí v domácnosti s rodiči (nebo ve vlastním bytě), je poskytován příspěvek na bydlení (až do výše 80 % nájemného). Studijní grant je vyplácen studentům starším 17. let (jako náhrada za přídavky na děti, které jsou vypláceny pouze do 17. narozenin dítěte). Jeho výše je závislá na věku, rodinném stavu, vzdálenosti od místa bydliště a příjmu studenta nebo jeho rodičů. Dále je možné získat příspěvek na stravování. [Kela 2013]

2.2.3 Dánsko

Dánský vzdělávací systém byl už na počátku 80. let velmi různorodý. 80. léta byla příznačná vysokou mírou „studijní úmrtnosti“ a nadměrnou délkou studia. [Klepetářová 2001: 42]

Studenti denního programu zde žádné školné neplatí. Studenti dálkového programu platí poplatky stanovené vysokými školami. Státní sociální granty jsou k dispozici všem studentům. Maximální částka je **9119 EUR** ročně. Dále jsou zde k dispozici speciální granty pro studenty, kteří se stanou rodiči nebo pro studenty se zdravotním postižením. K dispozici jsou i státní půjčky, které mohou využít všichni studenti. Roční úroková sazba činí 4 % a maximální měsíční půjčka **389 EUR**. Studenti musí začít splácet nejpozději do jednoho roku po ukončení studia a úvěr má dobu splatnosti 15 let. Těchto půjček využívá zhruba polovina všech studentů. Nejsou zde žádné daňové výhody ani rodinné přídavky pro rodiče. [Evropská komise 2012: 11]

2.2.4 Malta

V denním bakalářském studiu studenti školné neplatí. V magisterském programu je od akademického roku 2009/2010 zavedeno roční zápisné. [University of Malta 2009] Jeho výše činí **400 EUR**. Stipendia dostávají všichni studenti prezenčního formy bakalářského studia (a vybrané obory magisterského cyklu), kteří splní příslušná kritéria – od října do června je vyplácen měsíční grant ve výši **83,86 EUR** (studenti ze sociálně

slabých rodin dostávají vyšší stipendia, a to **251,57 EUR**) a každý rok je vyplácena jednorázová dotace **465,86 EUR** (u některých oborů mohou být částky vyšší). Toto jednorázové roční stipendium dosahuje u studentů z finančně znevýhodněných rodin výše **582,34 EUR**. Existuje i několik stipendijních fondů, které slouží studentům, jež odchází studovat do zahraničí. Je zde i možnost pro mladé studenty ve věku 18 – 30 let zažádat si o půjčky se zvýhodněnou úrokovou sazbou. V lednu 2012 vláda zavedla i možnost daňového odpočtu pro rodiče podporující své děti (do 21 let) na studiích. [Evropská komise 2012: 22]

2.2.5 Kypr

Školné v bakalářském programu je placeno státem. Jedná se o částku **1709 EUR** za semestr. V magisterském cyklu se pak částky pohybuje mezi **5125 – 10 250 EUR**. Je zde k dispozici roční vzdělávací grant, který studenti obdrží na základě kritéria příjmu rodiny – minimální částka je **850**, maximální pak **2565 EUR**. Zhruba 10 % studentů má možnost získat různá stipendia na základě svého socioekonomického postavení. Částky se pohybují v rozmezí mezi **1392 – 3692 EUR** za rok. Asi 1 % studentů pak obdrží stipendia za akademické zásluhy. Nejsou zde žádné daňové výhody ani rodinné příspěvky pro rodiče. [Evropská komise 2012: 18]

2.2.6 Řecko

Počátkem osmdesátých let byla autonomie vysoké školství v Řecku pouze minimální. Prostřednictvím zákona z roku 1982 dospěly vysoké školy k větší samostatnosti a došlo k modernizaci systému. V roce 1995 byl zrušen systém studentských půjček. Radikální změna systému, zvyšování počtu studijních míst a zkvalitnění školství proběhlo v rámci zákona *Vzdělávání 2000* vydaného v roce 1997. [Klepetářová 2000: 47-48]

Studenti prezenční formy bakalářského programu školné neplatí. Částka pro magisterský program pak činí **3625 a více EUR** dle nařízení vysokoškolských institucí. Je zde k dispozici systém stipendií. Paušální částka prospěchového stipendia **1467 EUR** ročně (dosáhne jí méně než 1 % studentů). Studenti mají možnost požádat o státem

garantovaný úvěr. Při jeho získání je brán ohled na studijní výsledky a ekonomickou situaci studenta a jeho rodiny. Rodiče studentů mají nárok na daňové úlevy pro studenty do 25 let. Mohou získat i rodinné přídatky ve výši **1000 EUR** ročně na dítě do 25 let, které nežije doma v případě, že roční rodinný příjem nepřesahuje 30 000 EUR. [Evropská komise 2012: 15]

2.2.7 Estonsko

Veřejné vysoké školy v Estonsku jsou financovány státem. Vyplácena jsou prospěchová stipendia a stipendia za akademické a jiné zásluhy. Studenti mají možnost požádat o státem garantované úvěry a studentské půjčky. Nejsou zde k dispozici žádné rodinné přídatky, možné jsou daňové úlevy pro rodiče. [Evropská komise 2012: 13]

2.2.8 Slovinsko

Ve Slovinsku studenti denního studia školné neplatí. Existují zde však poplatky za opakované zkoušky. Slovinsko nabízí stipendia pro sociálně slabé studenty (**2160 EUR** ročně) a prospěchová stipendia (**2976 EUR** ročně). Na některý z druhů stipendií dosáhne 23 % studentů. Neexistuje zde systém studentských zvýhodněných půjček, daňové zvýhodnění pro rodiče je závislé na počtu podporovaných dětí (do 26 let). [Evropská komise 2012: 27]

2.2.9 Slovensko

Na Slovensku studenti denních programů, kteří nepřesáhnou standardní délku studia, školné platit nemusí. Ostatní studenti platí zápisné ve výši **10 – 100 EUR** za rok. Studenti, kteří překročí stanovenou dobu studia nebo studenti, kteří studují dva a více programů zároveň platí školné, jehož horní hranice nesmí překročit **1500 EUR** za akademický rok. Studenti dálkového studia pak platí poplatek ve výši **870 – 2110 EUR** v bakalářském a **1300 – 3170 EUR** v magisterském programu za rok. Školné a další poplatky nesmí překročit 50 % průměrných nákladů na denní studium. V roce 2011/2012 měli studenti nárok na sociální stipendium (při splnění všech podmínek) **3120 EUR** ročně, prospěchové stipendium **498 EUR** ročně a stipendia za výzkumné, umělecké a sportovní činnosti. Na některou z forem stipendií dosáhne 13 % studentů.

Jsou zde k dispozici i zvýhodněné půjčky (pro denní i dálkové studenty). Dále přídavky na děti (studenty) do 25 let, a také možnost daňových úlev. [Evropská komise 2012: 28]

2.2.10 Polsko

V Polsku školné neplatí studenti standardního prezenčního studia. Studenti nadstandardního denního studia školné platí. Stejně tak dálkoví studenti (jeho výše však může být snížena v důsledku špatné finanční situace nebo vynikajících studijních výsledcích). [Evropská komise 2012: 24]

Existují zde stipendia pro studenty ze sociálně slabých rodin (**630 EUR** ročně), pro studenty se zdravotním postižením, prospěchová stipendia (**862 EUR** ročně), stipendia za akademické, umělecké nebo sportovní úspěchy. Systém půjček pro sociálně slabé studenty garantovaný státem, daňové úlevy pro rodiče studentů a rodinné přídavky (ale pouze pro nízkopříjmové rodiny nebo pro rodiče postiženého studenta). [Evropská komise 2012: 24]

Polsku hrozí velmi razantní pokles počtu studentů. OECD pro rok 2025 předpovídá pokles v lepším případě na 65 % (v horším na 55 %) stavu z roku 2005. To vše v důsledku demografických změn, které zemi v příštích letech postihnou. V současné době je školné bezplatné pouze pro studenty standardního denního studia. Polsko proto stojí před velkým dilematem: pokud školné zavede celoplošně, klesnou počty studentů jak v soukromých, tak i ve veřejných školách. Pokud se školné nezavede, pak počty studentů na veřejných vysokých školách zůstanou zhruba stejné, ale pro soukromé vysoké školy to bude výrazný propad o více než 60 % studentů. [Vysoké školství ve světě 2012a]

2.3 Země, v nichž se platí zápisné

Dále zde máme skupinku zemí, v nichž se školné sice neplatí, do jisté míry je však nahrazeno zápisným. Zápisné se platí ve Francii, Itálii, Lucembursku a Rumunsku

a registrační poplatky účtuje i Vlámské společenství Belgie a Německy mluvící společenství Belgie.

2.3.1 Francie

Francie zaznamenala v 60. letech velký nárůst poptávky po vzdělávání, doprovázené studentskými bouřemi. Školství bylo v rámci reformy značně diversifikováno a byla posílena jeho autonomie. V letech 1983-85 zde vyšly decentralizační zákony, které vyzvaly regiony, aby se zapojily do financování školství, odpovědnost za školství však nadále zůstala státu. Financování vysokého školství bylo v dalších letech upraveno několika dalšími nařízeními. [Klepetářová 2010: 52 - 54]

Studenti ve Francii platí zápisné a studentské příspěvky, díky nimž získají určité výhody. Výše poplatků je zde stanovena ministerstvem školství a financí. Tato částka v loňském roce činila **177 EUR/rok** v bakalářském programu a **245 EUR/rok** v magisterském cyklu. V letošním roce se v bakalářském programu platilo **181 EUR** za rok a na magisterském **250 EUR** ročně. Nicméně řada univerzit vybírá ještě speciální poplatky za konkrétní služby a úkony, takže celková částka se může na některých školách vyšplhat i k roční částce **2000 EUR**. [French-Property.com 2013] Zhruba 30 % studentům získá grant a jsou od placení školného osvobozeni. Stipendia jsou udělována na základě finanční situace studentů (mladším 28 let). Výše přiděleného grantu se pohybuje mezi **1606 – 4600 EUR** za rok. Záslužná stipendia pak činí **1800 – 6102 EUR**. Jsou zde k dispozici úvěry do maximální výše **15 000 EUR**, ale těchto úvěrů čerpá pouze 0,1 % studentů. Rodiče mají nárok na daňové úlevy pro vyživované děti do věku 25 let. Rodinné přídatky jsou k dispozici rodinám s více jak dvěma nezaopatřenými dětmi mladšími 20 let – jedná se o částku **127 EUR** měsíčně (s počtem dětí se pak zvyšuje), dále je vypláceno **63 EUR** za měsíc za každé dítě, které je ve věku 16 – 20 let. [Evropská komise 2012: 13] Studentům, kteří nemají nárok na pobírání stipendií, je k dispozici bezúročná půjčka, která musí být splacena do deseti let od absolvování vysoké školy. Studenti mohou rovněž získat půjčku se státní zárukou (úroková míra se řídí podmínkami bank). K dispozici je i řada stipendií, které vydává

Ministerstvo kultury a komunikace, Ministerstvo zahraničí a Ministerstvo vysokého školství. [Cnous Crous 2013]

2.3.2 Itálie

Itálie se v 70. a 80. letech potýkala s výrazným podfinancováním systému a velmi malou produktivitou. Univerzitní studia dokončilo pouze 6 % studujících a téměř třetina zapsaných studentů studovala nad rámec standardní doby studia. V souvislosti s novým volebním zákonem se politická scéna v Itálii změnila, docházelo k reformám univerzitního vzdělávání a k liberalizaci systému. V roce 1991 byla upravena finanční pomoc studentům (stipendia, dotace na ubytování a stravování) a byl zaveden systém bezúročných půjček. Dekret vydaný v roce 1994 přinesl jednotná posuzování pro vyplácení stipendií a výši studentských poplatků. [Klepetářová 2010: 57 - 59]

V Itálii platí studenti denního bakalářského i magisterského studia **roční poplatek**, který se v minulém školním roce pohyboval okolo **1434 EUR**. Výši tohoto zápisného si každá vysoká škola stanoví sama. Zhruba 11, 4 % studentů je od placení osvobozeno (buď z důvodu špatné finanční situace studenta, nebo díky jeho akademickému úspěchu). Studentům je přidělováno stipendium na základě jejich ekonomické situace a akademických zásluh. Jeho výše se odvozuje od skutečnosti, zda student žije, či nežije se svými rodiči. Částky se pohybují v rozmezí od **1800 – 4776 EUR** za rok. Nejsou zde žádné rodinné přídatky ani systém studentských půjček. Rodiče však mohou uplatňovat daňové zvýhodnění (v případě, že je na nich dítě závislé) na základě výdajů vynaložených na vzdělání svých dětí. [Evropská komise 2012: 17]

OECD však Itálii vyzývá ke zvýšení školného a žádá zavedení systému studentských půjček a splátky podmíněné příjmem. OECD uvádí, že vzdělávací systém produkuje špatné výsledky, i přes vysokou míru státních výdajů na financování škol. Výdaje státu na financování školství však už byly razantně sníženy. Ve více než 50 % vysokých škol dokonce vzrostla i výše zápisného. [Cicarelli 2013] Vystávají však obavy, že pokud dojde k drastičtějšmu nárůstu školného, dojde i k odlivu studentů, pro

než bude výhodnější navštěvovat například univerzity v Belgii, které jsou nejen levné, ale i velmi kvalitní. [Viola 2013]

2.3.3 Rumunsko

Výši poplatků V Rumunsku určují univerzitní senáty. Všichni studenti platí registrační poplatky. Maximální výše poplatků je stanovena Národní radou pro financování vysokého školství. Poplatky se pohybují v rozmezí **500** (sociální vědy) – **3800 EUR** (umění). Je zde k dispozici systém stipendií (zásluhová, sociální, ubytovací). Není tu možnost studentských půjček, chybí i rodinné přídatky a daňová zvýhodnění pro rodiče. [Evropská komise 2012: 26]

2.3.4 Německý mluvící společenství Belgie

V Německém společenství Belgie existuje pouze vyšší odborné vzdělání na úrovni ISCED 5b³. Registrační poplatek zde platí všichni studenti a to v rozmezí **100 – 600 EUR** (většinou se jedná o částku **425 EUR/rok**). Je zde možnost vzít si úvěr ve výši **750 EUR** pro bakalářský program a **1250 EUR** pro magisterský program. Úvěr musí být splacen nejpozději do tří let od ukončení studia a není o ně velký zájem. Stát vyplácí rodinné přídatky a rodiče mají možnost daňových úlev (odvívá se od počtu závislých dětí). [Evropská komise 2012: 7]

2.3.5 Vlámské společenství Belgie

Po roce 1989, kdy byly pravomoci přeneseny na jednotlivá společenství, se vlámský systém odklonil od francouzského modelu, kterým se belgické školství doposud řídilo, a nechal se ovlivnit modelem nizozemským - zejména v oblasti zajišťování kvality vzdělávání. V roce 1991 a 1994 byly vydány dekrety, které zajistily autonomii vysokoškolských institucí. [Klepetářová 2000: 39 - 41]

³ Mezinárodní klasifikace vzdělávání (ISCED) má 7 úrovní, které se dále člení pomocí písmen a - c. Úroveň 5b představuje neuniverzitní vzdělávání, které je zaměřeno na získávání praktických dovedností sloužících k výkonu povolání. [Palán 2002]

Studenti zde platí registrační poplatek ve výši **61 EUR** a školné, které se odvíjí od počtu kreditů, které studenti nasbírají. Každý kredit je zpoplatněn **7,5 EUR**. Výše poplatků je pak závislá na příjmech studenta a typu studijního programu. Stipendia jsou přidělována na základě akademických úspěchů a ekonomické situace (jedná se o částku v rozmezí **234 – 3 226 EUR** za rok). Nejsou zde poskytovány žádné zvýhodněné úvěry. K dispozici jsou daňové úlevy a rodinné přídavky. [Evropská komise 2012: 8]

2.3.6 Lucembursko

První univerzita v Lucembursku vznikla v roce 2003 a pokrývala téměř všechny studijní programy. Je velmi autonomní. Základním znakem lucemburského vysokého školství je skutečnost, že téměř všichni lucemburští studenti studují v zahraničí. Kombinace nízkého zápisného (**100 EUR**) a vyplácení stipendií lákají na tuto univerzitu zahraniční studenty z ekonomicky nepříznivých zemí. [Aubyn at al. 2009]

2.4 Země, v nichž se platí školné

Poslední skupinou zemí jsou země, jež školné vybírají. Jeho podoba je různá. Zásadní však je dobrý systém finanční pomoci studentům, bez kterého by fungování školného nebylo možné, neboť by se z přístupu ke vzdělávání vyřadili sociálně slabí studenti. V Maďarsku, Litvě a Lotyšsku funguje duální systém školného, jenž je založen na existenci určitého počtu státem dotovaných (plně i částečně) míst. Studenti, kteří tato místa nezískají, platí školné. Školné se platí také v Nizozemsku, Bulharsku, Portugalsku, Francouzském společenství Belgie, Irsku, Španělsku a v Anglii, Walesu a Severním Irsku.

2.4.1 Maďarsko

Vládní dotace na financování vysokoškolského vzdělávání s růstem počtu studentů klesaly a vysoké školy byly nuceny získávat finance i z jiných zdrojů. V roce 1995 bylo proto v Maďarsku na veřejných vysokých školách zavedeno plošné školné. Měsíční sazba činila **11,6 EUR** pro studenty denního studia a **46,4 EUR** pro studenty

dálkového studia. Tato podoba školného pak fungovala v letech 1996 – 1998. Od roku 1998 bylo plošné školné zrušeno. Vznikl zde systém míst dotovaných státem, ale vysoké školy byly oprávněny přijímat i studenty nad rámec těchto dotovaných míst. Tito studenti si školné hradili sami. To se pohybovalo mezi **750,5 EUR – 3334 EUR** ročně. V srpnu 2001 byl zaveden systém studentských půjček pod správou akciové společnosti, jež byla ve vlastnictví státu. [Singh, Marcucci 2008]

Školné bylo znovu zavedeno v roce 2006. O jeho zavedení se zasloužil premiér socialisticko-liberální vlády Ferenc Gyurczány. Proti školnému se postavila opoziční pravicová strana Fidesz, která v roce 2008 vyhlásila referendum, v němž lidé školné odmítli. Namísto školného byl zaveden systém dotující určitý počet míst (některá dotoval plně, jiná částečně). Odmítnutí školného bylo i součástí volební kampaně strany Fidesz, když v roce 2010 její předseda Orbán slíbil, že v případě zvolení jeho strana školné zruší. [Vysoké školství ve světě 2013] Po vítězných volbách se Orbán stal premiérem, ale místo slibovaného zrušení školného se uchýlil k jeho rozšiřování. To spočívá ve snižování počtu dotovaných míst na veřejných vysokých školách (tento počet se snižuje každoročně). [Politics.hu 2012] Pro příští rok je snížení drastické – z 56 000 plně dotovaných míst z roku 2010 by příští rok mělo být dotováno pouze 10 480 míst, další 46 000 míst bude dotováno částečně (zde naopak dochází k navýšení počtu dotovaných míst). V souvislosti se snižováním dotovaných míst proběhla v zemi na konci roku 2012 řada protestů. [Than 2012]

Zajímavostí je, že student, který žádá o stipendium, se podepsáním smlouvy zavazuje k tomu, že po dokončení studia neodejde za prací do zahraničí nejméně na dvojnásobek doby, po kterou studoval (vláda se tak zřejmě snaží zmírnit neustále se zvyšující počet emigrantů). [Vysoké školství ve světě 2013]

V současné době tedy školné platí všichni studenti (výše je určena vysokými školami), přičemž určitému počtu z nich poskytuje stát dotace (a to buď v plné výši pro studenty, jejichž výsledky splňují požadavky ministerstva, nebo částečné pro ty, kteří se nachází v určitém rozmezí pod hraničním požadavkem). Studenti mohou o státem dotované místo v průběhu studia přijít. Stejně tak ho mohou i nově získat. Ti studenti,

kteří platí školné (buď plné, nebo částečné) mohou požádat o studentskou nízkoúrokovou půjčku. V minulém školním roce (2011/2012) platilo školné 42 % studentů. Poplatky se pohybovaly v rozmezí **580 – 9703 EUR** v bakalářském programu a v rozmezí **644 – 10 828 EUR** za rok v magisterském programu. V bakalářském programu byla nejčastěji vybírána částka **1 253 EUR** za rok a v magisterském programu se jednalo o částku **1 575 EUR** ročně. [Evropská komise 2012: 21]

2.4.2 Litva

Poplatky se v této zemi liší v závislosti na studijním programu a na formě studia (prezenční/dálkové). Školné zde bylo zavedeno v roce 1990. [RK 2005] Na státem dotovaná místa se dostane lehce přes 50 % studentů. Zbylí pak platí školné v rozmezí **938 – 5260 EUR** v prvním cyklu studia a **2117 – 6249 EUR** v cyklu druhém. Studenti mají možnost získat sociální stipendia, stipendia za akademické zásluhy a od roku 2012 i prospěchová stipendia. Výše stipendií určují vysokoškolské instituce sami. Na sociální stipendium, jehož výše činí **1355 EUR**, dosáhne zhruba 4,6 % studentů. Záslužná stipendia (**174 – 2711 EUR**) pak získá 9,4% uchazečů. K dispozici je i možnost vzít si studentskou půjčku (v loňském roce 5 % studentů), kterou musí začít splácet do jednoho roku od absolvování. Rodiče mají možnost daňových odpočtů v případě, že mají 3 a více dětí mladších 18 let nebo studentů do 24. [Evropská komise 2012: 20]

2.4.3 Lotyšsko

Školné zde bylo zavedeno v roce 1991, kdy byl přijat nový školský zákon. Tento dokument (mimo jiné) poskytl autonomii vysokoškolským institucím a legalizoval duální systém školného. V roce 1995 bylo na státem dotovaná místa přijato 68 % studentů. Dalším zdrojem pomoci studentům je program studentských půjček. V roce 1997 začala vláda poskytovat úvěry na pokrytí nákladů na bydlení a v roce 1999 pak na pokrytí školného. V roce 2001 byl realizován program státem garantovaných půjček přes komerční banky. Výše stipendia (sociálního i za zásluhy) činí **991 EUR**. [University at Buffalo 2004]

V akademickém roce 2011/2012 školné platilo asi 64 % studentů. Zbylí obsadili státem dotovaná místa. V prvním cyklu se výše pohybuje v rozmezí **496 – 3235 EUR**. Ve druhém pak **496 – 5307 EUR**. Konkrétní výše je stanovena univerzitami a studijním programem. Částky školného jsou diverzifikované podle ročníků – v prvním roce studia jsou částky nejnižší. Granty jsou přidělovány na základě akademických výsledků (prioritními oblastmi jsou přírodní vědy, počítačové vědy a inženýrství). Jsou zde k dispozici prospěchová a sociální stipendia. Nabízeny jsou dva typy úvěrů – první z nich slouží k pokrytí životních nákladů a druhý slouží k pokrytí nákladů na studium. Úvěry si v loňském roce vzalo 18 % studentů. Rodiče nedostávají žádné rodinné přídatky, je zde však možnost daňových odpočtů. [Evropská komise 2012: 19]

2.4.4 Bulharsko

Na veřejných univerzitách stát určuje každý rok maximální možný počet přijatých studentů. Část studentů školné neplatí, část pak platí částku stanovenou jednotlivými vysokými školami. V akademickém roce 2011/2012 se částky v denním bakalářském studiu pohybovaly v rozmezí **57 – 665 EUR** za semestr a u magisterských programů v rozmezí **57 – 716 EUR** za semestr. Výše školného je závislá na studijním oboru (nejnižší poplatky platí studenti pedagogiky, ekonomie a správy a řízení). Sirotci a zdravotně postižené osoby jsou od placení osvobozeni. Stipendia jsou k dispozici pro všechny studenty prezenčního studia. Částky se pohybují v rozmezí **230 – 552 EUR** ročně. Studenti prezenční formy studia do 35 let mohou žádat o půjčky se státní zárukou. Nejsou zde žádná daňová zvýhodnění pro rodiče. [Evropská komise 2012: 9]

2.4.5 Nizozemsko

I v Nizozemsku byla v 70. letech zaznamenána vysoká míra „studijní úmrtnosti“ a nadstandardní doba studia. Současně byly radikálně sníženy veřejné finance plynoucí do vzdělávacího systému. Důsledkem bylo sloučení některých vysokých škol a snaha zavést co nejúspornější systém vzdělávání. Systém stipendií a úročených půjček byl zaveden v roce 1986. V roce 1996 byl vydán zákon podporující kvalitnější vzdělávání za účelem snížení míry studijní úmrtnosti. [Klepetářová 2010: 62 - 65]

Strop školného v Nizozemsku stanovuje ministerstvo školství, kultury a vědy. Tato horní hranice platí pro studenty do 30 let prezenční formy studia. Vyšší poplatky mohou být účtovány studentům nad 30 let a studentům speciálních studijních programů v angličtině nebo těm, kteří studují magisterské studium. V akademickém roce 2010/2011 činila výše **školného 1672 EUR**, školné je možné zaplatit jednorázově, nebo pomocí splátek. Pro Nizozemsko je příznačný velmi rozvinutý systém finanční pomoci studentům. Všichni studenti prezenční formy studia mají nárok na dotaci (v případě standardní doby studia), která slouží k pokrytí životních i studijních nákladů. Výše dotace závisí na skutečnosti, zda student žije s rodiči (**95 EUR**) nebo ne (**266 EUR**/měsíčně). Dle finanční situace mají studenti nárok také na sociální grant do výše **240 EUR**/měsíc. Je zde možnost získání úvěru, jehož maximální výše činí **288 EUR** za měsíc. Od roku 2007 je studentům k dispozici další úvěr sloužící k pokrytí dvanáctiny celkových měsíčních životních nákladů (maximálně ve výši **139 EUR**). Tyto půjčky jsou studenti povinni začít splácet do dvou let od absolvování a doba splatnosti činí 15 let. Pokud má absolvent problémy splácet mohou být splátky sníženy (nebo pozastaveny), pokud po patnácti letech není vše splaceno, zbylá částka je absolventovi odpuštěna. [University at Buffalo 2010] V akademickém roce 2012/2013 je výše školného **1771 EUR** a pro příští akademický rok je to částka **1835 EUR**. [Masterstudies.com 2013] Stát spolufinancuje i veřejnou dopravu. Tuto výhodou získávají studenti prostřednictvím průkazky, přičemž si mohou volit mezi dvěma variantami. Průkazkou na všední dny, s níž získají cestování zdarma na všední dny a cestování o víkendu se slevou 40 – 50 %. Nebo mohou zvolit průkazku na víkendy, s níž získají zdarma cestování o víkendech a cestování ve všední dny se slevou 40 – 50 %. [Výzkumný ústav práce a sociálních věcí 2008: 13; Study in Holland 2013]

2.4.6 Portugalsko

Portugalsko vstoupilo do EU v roce 1986. V roce 1992 prudce vzrostlo školné se záměrem jeho dalšího zvyšování až do výše poloviny nákladů na studenta. Zákon byl studenty přijat negativně a na základě jejich protestů v roce 1995 pozastaven. [Klepetářová 2010: 69 - 71]

Výše školného v Portugalsku je stanovena jednotlivými vysokými školami. Částka se pohybuje v rozmezí **630 – 1000 EUR**. Minimální hodnota je pak stanovena na začátku roku, jako 1,3 násobek minimální mzdy. I zde je možnost získat sociální a prospěchová stipendia, k dispozici je i možnost nízkoúrokové půjčky se státním ručením. Rodiče mohou uplatnit daňové odpočty, rodinné přídavky mohou za určitých podmínek získat na dítě do 24 let. [Evropská komise 2012: 25]

Školné zde bylo zavedeno v roce 1941 a až do roku 1992 zůstalo na částce **6 EUR** za rok. V devadesátých letech pak proběhlo mnoho změn doprovázených bouřlivými protesty studentů. V roce 1992 se školné velmi radikálně zvýšilo, a to na **400 EUR** za rok (bylo přihlédnuto k inflaci za roky, kdy bylo školné zmrazeno). Následně výše narůstala společně se zvyšováním inflace. [OECD 2007] V roce 1995 však následovaly volby, ve kterých zvítězila socialistická strana, která v rámci plnění svých předvolebních slibů zrušila změny ve výši školného z roku 1992 a opět zavedla roční částku **6 EUR**. [THE 1995] Už v roce 1997 však vstoupil v platnost nový zákon, který stanovil výši školného rovnou minimální měsíční mzdě, čímž došlo ke zvýšení na zhruba **300 EUR** ročně. Následně výše školného rostla spolu se zvyšující se minimální mzdou. V roce 2002 byl tento zákon zrušen a každá škola si mohla výši poplatků stanovit sama, byla stanovena minimální hranice (1,3 násobek minimální měsíční mzdy) a horní hranice. [OECD 2007]

2.4.7 Francouzské společenství Belgie

Maximální výše školného činí **837 EUR**, tato hranice je stanovena vládou Francouzského společenství Belgie a dosahuje jí zhruba 70 % studentů. Výše školného je závislá na finanční situaci studenta, někteří pak mohou studovat i zadarmo. [Evropská komise 2012: 6] K dispozici jsou sociální stipendia pro nízkopříjmové studenty mladší 35 let (částky se pak pohybují v rozmezí **355 – 4634 EUR** ročně). Rodiny s minimálně třemi nezaopatřenými dětmi mají možnost využít nízkoúrokové půjčky, dále jsou možné daňové úlevy pro rodiče a pokud student nepracuje, tak i rodinné příspěvky (do 25 let věku dítěte). [Evropská komise 2012: 8]

2.4.8 Irsko

V roce 1973 přistoupilo Irsko k Evropskému společenství a díky financím ze strukturálních fondů se jeho školství velmi rychle rozvíjelo. V roce 1992 byla vydána *Zelená kniha: vzdělávání pro měnící se svět*, v němž byly zaznamenány vyhlídky budoucího vývoje systému: struktura studia, přijímání studentů, dostupnost vzdělávání a financování vzdělávání. V roce 1995 byly zrušeny studentské poplatky za vzdělání, v rámci principu vzdělávání dostupného všem. Následně vydaná *Bílá kniha* se dotýkala i finanční pomoci studentům. Celý vysokoškolský systém je upraven zákonem o univerzitách z roku 1997 a jeho pozdějšími novelizacemi. [Klepetářová 2001: 55 - 56]

V Irsku se školné pohybuje v rozmezí **2000 – 6000 EUR** a platí ho 60 % studentů. Stipendia jsou poskytována v rozmezí od **308 – 6083 EUR** v závislosti na finanční situaci, velikosti rodiny a vzdálenosti místa bydliště od vysokoškolské instituce. Studenti, kteří splňují podmínky pro granty a vykazují odpovídající studijní výsledky, školné neplatí. Dále jsou poskytována stipendia za akademické a jiné zásluhy v hodnotě **2000 EUR** ročně. Nejsou zde k dispozici žádné půjčky ani rodinné přídatky. [Evropská komise 2012: 14]

2.4.9 Španělsko

V roce 1978 byla schválena nová demokratická ústava, která podnítila (spolu s přistoupením k Evropskému společenství v roce 1986) rozvoj demokracie, a která zaručuje právo na vzdělání a autonomii vysokých škol. V roce 1983 byla dekretem upravena pravidla finanční pomoci studentům. Jednalo se o poskytování stipendií sociálně slabým studentům. Zásadní byl rok 1994, kdy byla vydána zpráva analyzující financování univerzit, jež doporučila zvýšit finance plynoucí vysokým školám z veřejného i soukromého sektoru (školné) a reformovat systém finanční pomoci studentům (zavedení půjček). [Klepetářová 2001: 49 - 51]

V roce 2012 nově zvolená pravicová vláda schválila návrh zákona, který počítá se zvýšením školného ve Španělsku o **540 EUR** za rok. Do této doby bylo možné zvýšit

poplatky pouze o inflaci. Ministerstvo školství se však rozhodlo zvýšit míru spoluúčasti studentů na vzdělávání a dle nového zákona se školné na vysokých školách bude pohybovat ve výši, která odpovídá 15 – 25 % z celkových nákladů na studenta. Nynější návrh zákona bude mít největší dopad na ty studenty, kteří opakují ročníky, což je ve Španělsku naprosto běžný jev. V případě opakování ročníku se totiž výše poplatků bude pohybovat od 30 – 100 % celkových nákladů na studenta za rok. Ministr školství José Ignacion Wert toto zvýšení odůvodnil tím, že Španělsko má nejnižší školné v Evropě, neboť 85 % z částky školného získají studenti zpět prostřednictvím stipendií. Ve Španělsku se výše školného minulý rok pohybovala mezi **700 – 1400 EUR** za rok, což činilo 15 – 17 % celkových nákladů, které se pohybují v rozmezí **5000 – 7000 EUR**. Zvýšení školného vyvolalo vlnu protestů a nesouhlasů s probíhajícími reformami, neboť zároveň se zvyšování školného dochází ke snižování stipendií. [Richard 2012]

3 Školné ve Spojeném království Velké Británie a Severního Irsku, Německu a Rakousku

Rozhodla jsem se věnovat samostatnou kapitolu školnému v Německu, Rakousku a Velké Británii zejména proto, že v nich vidím možné ponaučení pro Českou republiku. Anglii jsem do samostatné kapitoly umístila nejen proto, že je zde školné ze všech zemí EU nejvyšší, ale také proto, jak rychle a nebezpečně vzrostlo v průběhu několika málo let. Dalším důvodem je skutečnost, že někteří zastánci školného vidí v Anglii cestu, kterou by se měla ubírat i Česká republika, čímž by měla dosáhnout stejně výkonné ekonomiky, kterou tato země disponuje. Rakousko a Německo jsem do této kapitoly zařadila z důvodu svého přesvědčení o tom, že právě tyto země by měly být pro Českou republiku inspirativní, protože jsou nám podobou vzdělávacího systému i společnou historií nejbližší.

3.1 Spojené království Velké Británie a Severního Irsku

Vysokoškolské vzdělání je ve Spojeném království decentralizované. V roce 1999 se ze společného systému financování vymanilo Skotsko a v roce 2004 Wales. Každá země se nyní řídí svojí vlastní politikou a má zavedeny vlastní metody fungování

školsství a jeho financování. K největšímu rozšíření vysokoškolského sektoru došlo zejména v posledních třiceti letech, která se nesla ve znamení velkého nárůstu vysokoškolských studentů. Zároveň došlo ke snížení veřejných výdajů na studenta. V roce 1996 byl proto založen *Národní vyšetřovací výbor* působící v rámci vysokoškolského vzdělávání, který měl za úkol doporučit, jak dále postupovat ve financování vysokoškolského systému, a navrhnou podobu finanční podpory studentům. [University at Buffalo 2009]

V květnu 1996 konzervativní premiér John Major pověřil tímto úkolem Sira Rona Dearinga, pod jehož vedením měl tým zprávu vypracovat a doporučit změny financování vysokého školství ve Velké Británii ve výhledu dalších dvaceti let. Práce byla zveřejněna 23. července. Doporučení znělo, aby studenti platili 25 % nákladů na studium. V reakci na Dearingovu zprávu vydala vláda studii „*Vysoké školství v 21. století*“ v níž uvedla plánované zavedení školného ve výši **1000 liber**. Pro studenty ze sociálně slabých rodin bylo vzdělávání nadále zdarma. [Alley, Smith 2004].

Školné tedy bylo ve Spojeném království zavedeno v září 1998. Jeho výše činila **1000 liber** ročně. V důsledku přenesení pravomocí na jednotlivé země království se však systém financování v jednotlivých zemích začal odlišovat. [BBC 2010] Ve Skotsku bylo školné v roce 2001 zrušeno. Anglie v roce 2004 zvedla hranici na **3000 liber** ročně. V roce 2006/2007 se přidalo i Severní Irsko a v následujícím akademickém roce zvýšil hranici školného na **3000 liber** i Wales, který však navíc zavedl grant pro velšské studenty ve výši až **1800 liber** na pokrytí školného. V roce 2009/2010 se výše školného zvýšila na **3225 liber** ročně (nárůst o výši inflace). V roce 2012 účtovalo Skotsko ostatním studentům z Británie školné ve výši **1 820 liber** za rok a Wales zvedl školné na **9000 liber** (velšským studentům vláda zaplatí **3465 liber** z celkové částky). Severní Irsko účtovalo školné v roce 2012 **3465 liber**. [BBC 2011] Přehled výše finančních podpůrných systémů pro studenty v zemích Spojeného království v roce 2012 je k dispozici v tabulce č. 3. Nejvyšší půjčky byly k dispozici v Anglii a nejvyšší granty studentům vyplácely vysoké školy ve Walesu.

Tabulka č. 3: Maximální výše půjčky a podpůrných grantů v librách v roce 2012

	Maximální výše půjčky	Maximální výše grantů pro studenty z nízkopříjmových rodin	Maximální výše příjmů potřebná k získání maximální dotace
Anglie (2012)	5 500	3250	25 000
Severní Irsko (2012)	4 840	3 475	19 203
Skotsko (2011)	5 417	2640	19 310
Wales (2012)	4 745	5000	18370

Zdroj: BBC dostupné z: <http://www.bbc.co.uk/news/education-11483638>

3.1.1 Anglie a Severní Irsko

Studentské půjčky v Anglii fungují od roku 1990 a staly se vedle stipendií součástí systému finanční pomoci studentům. Zákon o vysokoškolském vzdělání zavedl v roce 1998 přímé školné ve výši **1000 liber** a změnil systém půjček a stipendií. V roce 2001 vláda slíbila, že se školné nebude zvedat, ale o dva roky později (2003) zveřejnila vláda Tonyho Blaira Bílou knihu, která zvedla hranici školného od roku 2004 na **3000 liber** ročně. Přímé školné, které zde platilo od roku 1998, nahradil systém odloženého školného. Své závazky začnou absolventi splácet v okamžiku, kdy jejich mzda přesáhne **15 000 liber**, schválen byl i doprovodný systém podpory studentům. Vůdce konzervativní strany Iain Duncan Smith v té době prohlašuje, že pokud by vládla jeho strana, školné by bylo zrušeno. V roce 2004 se zvyšuje stipendium pro nejchudší studenty z **1000** na **1500 liber** a zároveň se zavádí pravidlo, že studentské dluhy mají být po 25 letech odepsány. V roce 2005 téměř všechny vysoké školy zvolili horní hranici školného. O rok později mění konzervativní strana svůj názor a její vůdce David Cameron prohlásí, že školné je nevyhnutelné. [Blake 2010] V roce 2010/2011 už maximální výše činila **3290 liber** ročně. V akademickém roce 2011/2012 byla výše školného **3375** liber.

V roce 2010 byla zveřejněna zpráva Johna Browna, která navrhovala odstranit horní hranici školného. V rámci diskuzí o těchto návrzích byly vyvolány studentské protesty, které odmítaly jakékoli zvyšování školného. Zuřivé nepokoje, při kterých se studenti dopustili řady přestupků a trestných činů, si vyžádaly několik zraněných a

desítky zavřených studentů. I přes tyto protesty vláda návrh prosadila a zvýšila horní hranici na **9000 liber** ročně s platností od roku 2012. [BBC 2010, Camber 2010]

Současně se zvýšením školného byl od roku 2012 zaveden nový systém půjček s odloženou splatností. Prahová hranice, při jejímž překročení mají studenti začít splácet, se zvýšila z **15 000** na **21 000 liber** (a bude se dále zvyšovat o inflaci). Výše splátek byla stanovena na 9 % z příjmů nad tuto hranici, po dobu maximálně 30 let, zbytek dluhu bude odepsán. Stipendia by měla vzrůst z **2906 liber** na **3250 liber** pro studenty s rodinným příjmem méně než 25 000 liber. Postupně se budou snižovat. [BBC 2011] Reforma představuje rozsáhlý přesun nákladů na studenty. Současně ale stoupá i nezaměstnanost vysokoškolských absolventů. Téměř každý jedenáctý absolvent vysoké školy je půl roku po absolvování nezaměstnaný. Míra nezaměstnanosti absolventů vysokých škol stoupla ve Velké Británii z 5,5 % na 7,9 %. [Hayes 2010: 5]

System Severního Irska se řídí podle systému v Anglii.

3.1.2 Skotsko

V roce 1999 získalo Skotsko v oblasti rozhodování o financování vysokoškolského vzdělávání značné autonomní postavení a začalo okamžitě usilovat o zrušení školného. K jeho zrušení došlo v roce 2001 a zároveň byl zaveden systém studentských půjček závislý na příjmu rodiny. [University at Buffalo 2009] O zrušení školného se zasloužil Sir Andrew Cubie. Doporučil také zavedení podpůrného systému půjček a stipendií. [BBC 2010] Školné bylo nahrazeno absolventskou dotací, výtěžek z ní putoval do nově vzniklého nadačního fondu, který podporoval sociálně slabé studenty. Původní verze počítala s výší **3000 liber** po dosažení příjmů **25000 liber**, nakonec byla stanovena výše **2000 liber** splácená v okamžiku dosažení příjmů **10000 liber**. V roce 2006/2007 byla jeho výše **2289 liber** a v roce 2008 byly absolventské dotace zrušeny. [University at Buffalo 2009]

Studenti z Anglie, Walesu a Severního Irska jsou povinni platit školné. Stipendia ve výši **2455 liber** slouží k úhradě životních nákladů a k dispozici je i systém půjček ve

výši maximálně **4300 liber**. [University at Buffalo 2009] V roce 2009/2010 byla výše školného pro studenty z ostatních zemí království **1775 liber**. [BBC 2010]

3.1.3 Wales

V roce 2003 byla zveřejněna Bílá kniha „*Budoucnost vysokého školství*“, která stanovila reformní plány vlády ohledně financování vysokého školství. Zákonem z roku 2004 získal Wales pravomoc rozhodovat o výši školného a financování školství. Byla provedena nezávislá analýza, na jejíchž výsledcích bylo doporučeno zavedení systému odloženého školného po vzoru Anglie a doprovodného systémem podpory studentům. V roce 2006/2007 bylo zavedeno školné ve výši **1200 liber** ročně. Od následujícího roku 2007/2008 byla hranice zvýšena (dle Anglie) na **3000 liber**. Zároveň od roku 2007 mají velšští studenti nárok na podporu ve výši **1800 liber** sloužících k pokrytí části školného. [University at Buffalo 2009] V současné době činí výše školného 9000 liber, studentům však **3465 liber** hradí stát. [BBC 2011]

3.1.4 Reflexe změn britského systému

Reformování školství má celou řadu negativních dopadů, které pramení z nedomyšlených důsledků. To je zcela patrné například v Anglii, které zvýšila školné na **6000 – 9000 liber** ročně, přičemž předpokládala, že horní hraniční částku bude vybírat jen několik nejprestižnějších univerzit. Realita je však jiná. Téměř všechny školy vybírají školné ve výši 8000 – 9000 liber. Dvě třetiny z nich rovnou 9000 liber. [Vysoké školství ve světě 2012] Školné se razantně zvýšilo i přes varovné signály ve formě možné dluhové bubliny (podobné jako se vytvořila na trhu s nemovitostmi) přicházejícími z USA, která také přesouvá čím dál větší zodpovědnost za financování terciárního vzdělávání na studenty, kteří jsou nuceni se stále více zadlužovat (v Americe překročila dlužná částka 1 bilion dolarů!) a po absolvování nejsou schopni své dluhy splácet, vše je navíc umocněno snižující se hodnotou vysokoškolského vzdělání, které získává čím dál více jedinců, z čehož pramení i zvyšující se nezaměstnanost vysokoškolských studentů. Podobnost je spatřována zejména ve velmi rychle rostoucích cenách. V obecném povědomí široké veřejnosti je myšlenka, že školné se zvyšuje, neboť školy potřebují finance, aby mohly zajistit kvalitnější výuku, a studenti platí,

neboť vláda jim nabízí rozsáhlý systém finanční pomoci. Školy vybírají čím dál více, neboť mohou a studenti platí, protože jsou přesvědčeni, že tato investice je do budoucna výnosná. Paralelu mezi trhem s nemovitostmi a studentskými půjčkami vidí i v uměle nízkých úrokových sazbách (ovšem to, zda, či kdy bublina praskne, zjistíme až za několik let). [Gillen 2008; Ama 2012]

3.2 Německo

Německo je federativní republikou, která je složena z 16 spolkových zemí. Každá země je vysoce autonomní. Počátkem šedesátých let dvacátého století se Německo posunulo z elitní sféry vzdělávání k masovému přístupu ke vzdělávání. V devadesátých letech sílily snahy zajistit vysokoškolské vzdělávání přístupné všem, bylo proto bezplatné a vysokoškolsky vzdělávat se mohl každý, kdo úspěšně odmaturoval. Počty studujících se neustále zvyšovaly, což velmi zatěžovalo veřejný rozpočet. V roce 1998 byl v souladu s Boloňskou deklarací zaveden model „bakalář/magistr“, což dramaticky zvýšilo počty studentů ve vysokoškolském sektoru. [Ziegele 2008] Federální rámcový zákon (Hochschulrahmengesetz), který omezoval pravomoci jednotlivých vlád, zakazoval zavádění školného. Některé spolkové země toto nařízení obcházely (Bádensko-Württembersko, Bavorsko, Sasko, Dolní Sasko, Berlín a Braniborsko) a zaváděly zvláštní formy poplatků, které byly povoleny (školné pro studenty, kteří překročili standardní dobu studia). [Marccucci, Johnstone 2007: 28]

V lednu 2005 po několika letech debat Spolkový ústavní soud zrušil zákaz školného a odmítl ho jako protiústavní. Následně 6 spolkových zemí (Bádensko-Württembersko, Bavorsko, Dolní Sasko, Hamburk, Porýní-Vestfálsko a Sársko) zavedlo školné ve výši **500 EUR** za semestr v akademickém roce 2006/2007. V roce 2007/2008 zavedlo školné i Hesensko. V roce 2008 přešel Hamburk na australský systém odloženého školného. [Ziegele 2008]

Ve většině spolkových zemí však bylo školné velmi brzy po jeho zavedení zrušeno, neboť z řady studií vyplývaly negativní dopady školného na studenty, kteří

proti němu velmi razantně protestovali a to i přes to, že měli možnost získat vysoká stipendia. Již v březnu 2011 se školné vybíralo pouze ve třech spolkových zemích – v Bavorsku, Dolním Sasku a Bádensko-Württembersku. V roce 2012 pak pouze v Bavorsku a Dolním Sasku.

V Německu jsou k dispozici stipendia, přídavky na děti, studijní půjčky, sociální dávky, navíc zde platí vyživovací povinnost pro rodiče studentů, která určuje rodičům povinnost zabezpečit živobytí svých dětí po (standardní) dobu studia. Výše závisí na příjmech rodičů, pokud je jejich plat příliš nízký, je studentovi poskytnuta státní podpora dle zákona *Bundesausbildungsförderungsgesetz* (BAföG) o podpoře vzdělávání. Od roku 2001 kdy byl zákon vydán, byl již čtyřicetkrát novelizován. [Studis online 2011a] Dle finanční situace studenta a jeho sociální situace je určitá finanční částka poskytnuta jako příspěvek a druhá část jako bezúročná půjčka. Půjčka se musí začít splácet do 5 let od skončení jejího poskytování, a doba splatnosti je maximálně 20 let. Absolventi s nízkými platy mohou být od splácení osvobozeni. K dispozici je i výhodně úročený úvěr se státní zárukou, sloužící k hrazení mimořádných nákladů, jako jsou exkurze, poplatky školám či materiály pro studium. [Studis online 2013b]

V roce 2013 dojde v Německu k mnoha změnám. Nejdůležitější z nich je jistě plánované zrušení školného i ve dvou posledních spolkových zemích, v nichž se prozatím platilo – v Bavorsku a Dolním Sasku. Část půjčky v rámci podpory BaföG u studentů, kteří budou absolvovat v roce 2013 a následujících letech, by mohla být na základě jejich prospěchu odpuštěna (o tomto bylo rozhodnuto v roce 2010, kdy byl zákon novelizován). Změní se i systém půjček, které nově mohou čerpat studenti do 44 let (dříve do 35), půjčky by nově mohli čerpat i studenti dálkového studia. Zvýší se také vyživovací povinnost rodičů ze současných **1150 EUR** na **1200 EUR**. [Studis online 2013a]

3.2.1 Spolkové země, jež zavedly školné

Každá spolková země prošla svou vlastní právní úpravou týkající se zavádění a podoby školného. Ústavní soud rozhodl, že by jeho výše neměla překračovat **500 EUR** za semestr. [Welsh 2009]

Školné v **Bádensku-Württembersku** bylo zavedeno v roce 2005 a o šest let později bylo zrušeno. V akademickém roce 1997/1998 zde byl vybírán registrační poplatek ve výši **51 EUR** (na univerzitě v Heidelbergu), jehož vybírání bylo nakonec označeno za protiústavní, neboť výše poplatku neodpovídala skutečným registračním nákladům, které činili **4,26 EUR**. V roce 2003/2004 pak administrativní poplatek ve výši **40 EUR**. Od letního semestru 2007 byla výše školného **500 EUR** semestr. Po celou dobu, kdy bylo školné vybíráno, probíhaly studentské protesty. [Studis online 2003a, 2003b, 2011b]

Jako náhrada za zrušení školného byla zavedena kompenzace státu vysokým školám ve výši **280 EUR** za semestr na studenta, tato částka se odvíjí od skutečnosti, že v posledních dvou letech platilo školné (500 EUR) pouze 56 % studentů. [Studis online 2011b]

Školné bylo zavedeno i v **Bavorsku**, a to ve výši **100 – 500 EUR** za semestr. V této spolkové zemi došlo ke zrušení školného v dubnu 2013 (na základě referenda) s platností od akademického roku 2013/2014. [Studis online 2013c]. V **Hamburgu** činila výše školného **375 EUR** za semestr. [Studis online 2013d] V **Hesensku** bylo školné zrušeno už v zimním semestru 2008/2009, hned následující rok po jeho zavedení. Jeho výše činila **500 EUR** za semestr. [Studis online 2011c] Stejnou částku vybíraly i vysoké školy v **Dolním Sasku, Sársku a Severním Porýní-Vesfálsku**. [Studis online 2012a, 2012b, 2013e]

3.2.2 Ostatní spolkové země

Ve **Šlesvicko-Holštýnsku** nebylo zavedeno školné ani administrativní poplatky (a dle koaliční smlouvy SPD a Zelených by až do roku 2017 zavedeno být nemělo). V roce 2006 se o jeho zavedení uvažovalo - po masových protestech však tehdy vládnoucí německá strana CDU od jeho zavedení ustoupila. [Studis online 2012c]

V **Durynsku** byl zaveden v roce 2007/08 (naposledy se platil v zimním semestru roku 2009/10) poplatek ve výši **50 EUR** za semestr. Platí se zde, stejně jako v **Sasku** a **Sasko-Anhaltsku**, i školné **500 EUR** za překročení dobu studia o více než 4 semestry. [Studis online 2011d] V **Porýní** se jeho výše školného za překročení standardní doby studia pohybuje okolo **650 EUR** za semestr. [Studis online 2012d]

Ve spolkové zemi **Meklenbursko-Přední Pomořansko** mají vysoké školy možnost vybírat administrativní poplatky do výše **50 EUR**. Univerzity je však musí dobře odůvodnit a uplatňovat ve výši skutečných nákladů. [Studis online 2011e] V **Brémách** bylo v roce 2005 zavedeno školné ve výši **500 EUR** pro studenty, kteří zde neměli trvalé bydliště. Bylo však označeno jako protiústavní a jeho výběr byl zakázán. [Studis online 2013f] V **Brandenburgu** jsou vybírány administrativní poplatky ve výši **51 EUR** a v **Berlíně** byly vybírány administrativní poplatky protizákonně od roku 1996 – 2004. Ústavní soud nyní vydal rozhodnutí, že poplatky mají být vráceny studentům, kteří o ně do konce roku 2013 požádají. [Studis online 2013g]

3.3 Rakousko

Od roku 2008 se v Rakousku školné neplatí. Nebylo tomu tak ale vždy. Školné zde bylo zavedeno v roce 2000 po téměř třiceti letech bezplatného školství (bylo zrušeno v roce 1972). Vláda oznámila zavedení přímého školného ve výši **363 EUR** za semestr s platností od září 2001. Cílem bylo snížit počet studentů, kteří se zapíší na vysokou školu jen proto, aby mohli využívat studentských výhod, a zlepšit finanční situaci vysokých škol, neboť vysokoškolský systém byl výrazně podfinancovaný. Vláda

však snížila dotace školám o částky školného, tudíž školné nepřineslo do systému žádné dodatečné finance. [Marcucci, Johnstone 2007: 30]

V roce 2001 byl zaveden systém dodatečné finanční pomoci, který umožnil získávání stipendií většímu počtu studentů a přinesl studentské půjčky. V rámci těchto změn byly zavedeny také studijní granty sloužící nemajetným studentům k platbě školného. Jejich výše byla založena na finanční situaci studenta. Ti studenti, kteří na tyto příspěvky neměli nárok, mohli požádat o dotované bankovní půjčky sloužící k platbě školného. Úroková míra se pohybovalo okolo 2 %. [University at Buffalo 2005]

Vláda financuje řadu přímých a nepřímých podpůrných programů pro studenty. V rámci nepřímých podpor jde například o daňové odpočty po rodiče studujících dětí, rodinné přídatky a zdravotní a úrazové pojištění. Přímá finanční podpora se řídí podpůrným zákonem „Studienförderungsgesetz“ z roku 1992. Studentům je k dispozici řada stipendií, dotace na dopravu a příspěvky na studium v zahraničí. Maximální výše grantů se v roce 2005 pohybovala v rozmezí **424 – 666 EUR**. [University at Buffalo 2005] V roce 2012 činila přímá podpora maximálně **8952 EUR**. V rámci nepřímé podpory byly k dispozici rodinné přídatky ve výši **152,7 EUR** a sleva na dani **58,4 EUR** na dítě do 27 let. [Kubišová, Lánský 2012]

I přesto, že školné bylo zrušeno, vládní představitelé se nevzdávají a pokoušejí se o jeho znovuzavedení. Podle nejnovějšího návrhu by se odstoupilo od původní podoby přímého školného a přešlo by se k odloženému modelu, tzv. absolventské dani. Splácet by studenti začali v okamžiku překročení ročního příjmu ve výši 40 000 EUR, přičemž výše splátek by činila **20 EUR** měsíčně. Příspěvek by tak obohatil v současnosti podfinancovaný systém. Návrh počítá i s odchodem absolventů do zahraničí. Ti by se písemně zavázali, že částku uhradí. [Kerles, Říhová 2012]

Rakouská vláda také v roce 2012 rozhodla, že od letního semestru 2013, budou vysoké školy vybírat školné od studentů, kteří překročí standardní dobu studia. Jeho

výše činí 363,36 EUR. Toto školné se vybíralo už dříve, ale v roce 2011 bylo prohlášeno za protiústavní a jeho výběr byl pozastaven. [Pirschner 2012]

4 Návrhy na zavedení školného v České republice

4.1 Pokusy o zavedení školného v ČR

I v České republice prošlo vysoké školství zásadní proměnou. Byl zaveden dvoustupňový vysokoškolský systém (bakalář/magistr) a na něj navazující doktorské studium, evropský kreditní systém (ECTS), zvýšila se autonomie vysokoškolských institucí a dostupnost studia. Je podporována i mobilita studentů a uznávání studia v zahraničí. [Prudký a kol. 2010: 14]

Zvyšující se poptávka po vzdělávání a nárůst počtu studentů vysokých škol s sebou přináší zvětšující se zatížení veřejného rozpočtu, ze kterého je školství financováno. Dlouhá léta se proto vedou vášnivé debaty o reformě financování vysokoškolského vzdělávání a přesunutí části nákladů na studenty. [Prudký a kol. 2010]

Reforma financování a především zavádění školného je velmi problematické a diskuse bouřlivé. Jak uvádí Matějů: „chceme-li zainteresovat vysoké školy či univerzity na kvalitě poskytování vzdělávacích služeb a současně i posílit jejich financování, musíme zavést školné. Zavedeme-li však školné, omezíme přístup ke vzdělávání méně majetným.“ [Matějů 2005: 12] Současnost se tedy nese ve znamení hledání té nejlepší možné cesty jak školné zavést a nezabránit přístupu ke vzdělávání studentům ze sociálně znevýhodněného prostředí.

První pokus reformovat financování vysokoškolského vzdělávání a systému finanční podpory studentům byl zaznamenán v roce 1993. Věcný záměr, vypracovaný **Oldřichem Botlíkem** a **Davidem Součkem**, byl inspirován australským modelem finanční spoluúčasti studentů na vzdělávání, který byl experty OECD a Světovou bankou velmi doporučován, a který počítal i s finanční podporou studentům.

Navrhovaná výše školného pokrývala 20 % celkových nákladů na studenta a jednalo se o model odloženého školného s možností platby předem, která by byla odměněna slevou. Při odložení platby by student získal bezúročnou půjčku, kterou by začal splácet v okamžiku dosažení určité výše mzdy, a výše splátek by byla určena procentem z příjmů. Návrh zákona byl akademickou obcí razantně odmítnut (především z toho důvodu, že školné mělo být vybíráno státem, který by vybrané finanční prostředky přerozděloval formou dotací) a nebyl proto jeho autory předložen Parlamentu ke schválení. [Matějů a kol. 2005; Weidnerová 2002]

V roce 1995 přišla s návrhem na zavedení školného vláda Václava Klause. Návrh zákona byl velmi nejasný a poté, co byl vrácen vládě k přepracování, se od jeho úpravy (především kvůli velkému odporu akademické obce) upustilo. [Opletal 2010]

Další pokus se uskutečnil o tři roky později v roce 1998, kdy bylo školné součástí nově navrhovaného vysokoškolského zákona. Návrh byl předložen ministrem školství **Janem Sokolem** a zavedení školného ve výši zhruba 6000 Kč za semestr z něj muselo být vypuštěno, aby mohl být *Zákon 111/1998 Sb., o vysokých školách* přijat. [Opletal 2010]

V roce 2002 byl Parlamentu předložen návrh zákona o financování školství **Petra Matějů** a **Moniky Mihaličkové**. Jeho cílem bylo zpřístupnit studium na vysoké škole většímu počtu studentů, zavést systém podpůrných prostředků (stipendia, granty, půjčky), a počítal i se zavedením školného ve výši **6000 – 26000 Kč** za semestr. Jeho návrh byl o rok později zamítnut nově nastoupivší levicovou vládou, jež zastává myšlenku bezplatného vzdělávání. [Opletal 2010]

Stejně tak nebyl přijat ani návrh zákona z roku 2004, který byl předložen **Jiřím Zlatuškou** a **Václavem Roubíčkem**. Návrh pojednával o školném, jehož minimální výše by pokrývala 5 % z průměrných nákladů na studenta, horní hranice by činila trojnásobek minimální výše (zhruba **8000 Kč**). Návrh byl odmítnut, neboť neřešil finanční pomoc studentům, čímž by ohrozil přístup ke vzdělávání. [Matějů a kol. 2005: 78-79; Opletal 2010]

V roce 2010 byl předložen nový návrh na zavedení školného (opět Petrem Matějů) a ministr školství Josef Dobeš vyhlásil zavedení školného od akademického roku 2013/2014 a zavedení systémů půjček, stipendií a grantů. [Opletal 2010] Návrh počítal se zavedením školného, jehož horní hranice by činila **10 000 Kč** za semestr. Počítalo se se zavedením systému odloženého splácení, který funguje v Austrálii. Školné by mohlo sloužit jako prostředek k vyplácení stipendií úspěšným studentům. Absolventi vysokých škol by dluh začali hradit v okamžiku dosažení průměrné mzdy. Školné bylo studenty a akademickou obcí odmítnuto. [Dom 2010]

V České republice se tedy zatím školné neplatí. K dispozici nejsou ani studentské půjčky. Výše stipendií je upravena *zákonem č. 111/1998 Sb., o vysokých školách* a jeho pozdějšími doplněními. Pro ubytovací stipendium byla pro rok 2012 určena částka **5367 Kč** na studenta a výše sociálního stipendia pak činila **1620 Kč** za měsíc (vypláceno po dobu deseti měsíců). [MŠMT 2012] Nezaopatřené dítě, jehož rodina nepřekročí rozhodný příjem ve výši 2,4násobku životního minima, má nárok na přídavek na dítě ve výši **700 Kč** za měsíc a jeden z rodičů má nárok na daňový odpočet na vyživované děti ve výši **13 404 Kč** ročně. [MPSV 2012; Dlouhá 2013]

Stručná reflexe

Dle mého názoru je nejprve potřeba radikální reforma celého systému vzdělávání v ČR, která se stále nedokázala oprostit od konzervativního stylu výuky. Je nutné, aby studenti získávali znalosti, jejichž hodnotu budou schopni dále rozvíjet a zvyšovat, a dokáží se tak prosadit na trhu práce. Jinak vysokoškolské vzdělání nepřinese takové pozitivní dopady, které se od něj očekávají. Situace v Rakousku a Německu ukázala, že zavedením školného dochází k vyloučení sociálně slabých studentů z přístupu ke vzdělávání, a to jeho výše (zhruba 9000 Kč v Rakousku a 12 000 Kč v Německu za semestr) nebyla na tamější příjmové poměry ani zdaleka tak náročná, jak by tomu bylo v České republice v případě zavedení 10 000 Kč za semestr.

4.2 Názory na zavádění školného

Názory na zavádění školné nejsou ani zdaleka jednoznačné. Existuje celá řada jeho zastánců a stejně tak i odpůrců.

4.2.1 Zastánci školného

Zastánci školného vidí v jeho zavedení možný přísun potřebných finančních prostředků do vzdělávacího systému, čímž by došlo k jeho zkvalitnění (zejména prostřednictvím zvýšení platů pedagogických pracovníků a lepšího vybavení škol). Zavedení školného předpokládá i změnu v chování studentů – předpokládá se, že by se tím zamezilo současnému trendu studovat vysokou školu ve snaze „prodloužit si mládí a oddálit odchod do zaměstnání“. Školné by studenty mělo motivovat k lepším výkonům, neboť si budou více uvědomovat jeho hodnotu. Příznivci školného argumentují i tím, že absolvování vysokých škol je pro jednotlivce prospěšné, a proto by se na školné měli dívat jako na investici do své budoucnosti, ve které bude jejich vzdělání zhodnoceno vyšším výdělkem. Odmítají tvrzení, že by zavedení školného vyloučilo ze systému sociálně slabé studenty, neboť se spolu se školným počítá se zavedením systému půjček a stipendií. [Matějů 2007; Münich 2008]

4.2.2 Odpůrci školného

Odpůrci školného zastávají názor, že pouhé zavedení školného nepovede nutně ke zkvalitnění škol a nemusí znamenat ani zvýšení finančních prostředků vysokých škol, neboť stát by o částku školného mohl snížit dotace z veřejných zdrojů. Poukazují také na možné vyloučení sociálně slabých studentů ze systému vzdělávání, neboť už nyní si někteří z nich studium nemohou dovolit a školné by jejich šance ještě snížilo. Nelze se ani odvolávat na možnosti studentských půjček, neboť ne každý je ochoten se do budoucnosti s nejasnými vyhlídkami na úspěch zadlužit. Nesouhlasí ani s argumentem, že vzdělání je osobní investicí jedince. [Keller 2010, Zlatuška 2011]

Keller [2010] argumentuje, že není přesně vyčíslitelné, co je „čistě osobní investice“ a jak velký je přínos pro společnost. Zavrhuje i argument, že školné bude pro

studenty motivující, neboť studenti ze sociálně slabých rodin už nyní pocítují tíhu existujících nákladů a jsou proto motivováni dostatečně. Aby byli motivováni studenti z bohatších rodin, musela by být výše školného podstatně vyšší než prozatím navrhované částky, čímž by došlo k vyloučení studentů z chudých rodin. Problém vidí i ve snížení kvality vysokých škol, neboť školy nebudou chtít přijít o finance. Zavrhuje i přínos školného pro ekonomiku a konkurenceschopnost škol, který předpokládá, že se zvýší obliba oborů, jež budou užitečné pro společnost a výnosné pro jejich absolventy, neboť v rámci uplatnění se v těchto oborech jde spíše o dobré kontakty než o vědomosti získané ve škole. Sporný je dle něj i argument, že školné zlepší finanční situaci škol, neboť není jasné, jaká by byla rozpočtová politika vlády po zavedení školného. Vyvrací i argument, že školné přispěje k sociální rovnosti. Nespravedlnost vidí v tom, že ženy by měly platit stejnou výši školného přesto, že v zaměstnání jsou oceňovány menšími platy než muži. Nesouhlasí ani s nastavením splácení v okamžiku dosažení průměrného příjmu v zemi, neboť do tohoto průměru jsou započítáváni i lidé, jež vysokoškolské vzdělání nemají, absolvent tedy bude muset splácet, aniž by dosáhl průměrného příjmu absolventa vysoké školy.[Keller 2010]

Odpůrci školného upozorňují také na jiné alternativy získávání finančních zdrojů. Někteří vidí možnou cestu ve spolupráci se soukromým sektorem, jenž by si mohl vyhlédnout úspěšné studenty, které by finančně podporoval a po absolvování by je zaměstnal. Jan Keller zastává názor, že situace by se dala vyřešit například zrušením zastřešení pojistného a vyšším zdaněním pro úspěšné vysokoškolské absolventy [Keller 2010]

5 Závěrečná shrnutí

Vzdělávací politika zemí EU se v posledních dvaceti letech zásadně proměňovala. Vysoké školy postupně získávaly stále větší autonomii a v souvislosti se zvyšující se poptávkou po vzdělávání rostl i vysokoškolský sektor, který se značně diversifikoval. Současně docházelo i ke sblížování systémů vysokých škol v rámci zemí EU, zejména zásluhou Boloňského procesu, jehož cílem bylo zvýšit mobilitu studentů,

zajistit uznávání studia a zabezpečit přístup ke studiu všem zájemcům bez rozdílu jejich sociálního postavení.

Financování terciárního systému se v zemích EU výrazně proměňuje. Se zvyšující se poptávkou po vysokoškolském vzdělávání roste i zatížení veřejných rozpočtů a země hledají nové zdroje, které by přinesly potřebné finance do rozpočtů vysokých škol. Jednou z cest je zavádění školného na vysokých školách doprovázený systémem studentských půjček a stipendií, grantů a daňových úlev tak, aby se zamezilo nerovnostem v přístupu k vysokoškolskému vzdělávání.

V rámci EU existuje **13 zemí, v nichž se neplatí školné ani zápisné**. Jedná se o Švédsko, Finsko, Dánsko, Kypr, Slovinsko, Slovensko, Polsko, Estonsko, Řecko, Maltu, Českou republiku, od roku 2008 Rakousko a v současné době i Německo. Bezplatné školství mají navíc také domácí studenti ve Skotsku (ostatní studenti ze zemí Spojeného království platí školné ve výši **1775 liber** ročně).

V rámci těchto zemí **pouze Česká republika, Slovinsko a Kypr nemají zaveden systém studentských půjček a úvěrů**. V Řecku závisí možnost získat státem garantovaný úvěr na studijních výsledcích a ekonomické situaci studenta. V Německu mají studenti možnost získat studentské úvěry nebo půjčky, které jsou poskytovány měsíčně a mohou být úročeny běžnou i zvýhodněnou sazbou. Další finanční prostředky získávají studenti (dle své finanční situace) prostřednictvím státní podpory BAföG, jehož jedna polovina tvoří nevratný grant a druhá bezúročnou půjčku. Ve Finsku jsou půjčky úročeny běžnou úrokovou mírou, v ostatních zemích platí zvýhodněná úroková sazba.

Ve všech těchto zemích existují v různé míře stipendia a granty, jejichž výše se zpravidla odvozuje dle finanční situace studenta a jeho rodiny, prospěchu a zásluh. Výjimku tvoří Švédsko, jehož systém finanční podpory je založen na myšlence rovnosti a je tudíž pro všechny studenty stejný. Ve Finsku mají studenti navíc nárok na příspěvek na bydlení ve výši až 80 % nákladů a dotace na stavování. Na některé ze stipendií a grantů dosáhnou všichni studenti na Maltě, Kypru a v Dánsku. V ostatních zemích získá

stipendium pouze menšina studentů, v Řecku pak dosáhne na stipendium pouze 1 % studentů.

Ve **Slovinsku, Polsku, Řecku, ČR, Rakousku a na Slovensku a na Maltě** mají rodiče studentů nárok na **daňové odpočty a úlevy**. V **Řecku, Polsku, Rakousku, ČR a na Slovensku** navíc i na **přídavky na děti**, ty jsou vypláceny i v **Německu**

V **Německu navíc platí vyživovací povinnost** rodičů, která jim ukládá povinnost finančně podporovat své děti při studiu. Pokud rodiče nejsou schopni podporovat své dítě v této výši je studentovi poskytnuta státní podpora (BAföG), jejíž polovinu tvoří grant a druhou část bezúročná půjčka. V Rakousku existují i dotace na dopravu.

V rámci EU se ve čtyřech zemích a dvou společenstvích Belgie platí **zápisné**. Jedná se o **Francii, Itálii, Rumunsko, Lucembursko a Německé a Vlámské společenství Belgie**. Ve Francii získá zhruba 30 % studentů grant a od platby je osvobozeno. V Itálii zápisné neplatí 11 % studentů. Ve Vlámském společenství Belgie se vedle zápisného platí i poplatky za získávání kreditů (jeden kredit stojí **7,5 EUR**).

Studentské **státem garantované půjčky** jsou k dispozici ve **Francii**, čerpá je však pouze 0,1 % studentů. **Německý mluvicí společenství Belgie** nabízí studentům **úvěr**, který však musí být splacen do tří let po absolvování. Ani o něj není velký zájem.

Francie, Itálie i obě belgická společenství umožňují daňové odpočty na studenta a **Francie a Belgie** navíc vyplácí **přídavky na děti**.

Ve **zbylých 9 zemích EU a Francouzském společenství Belgie** je zavedeno **školné**. To má různou podobu. **Všechny země** také nabízejí studentům **půjčky a úvěry**.

V **Maďarsku, Litvě a Lotyšsku** se jedná o tzv. **duální typ školného**. Tento model spočívá v existenci určitého počtu plně a částečně dotovaných míst na vysokých školách. V Maďarsku je v současné době státem dotovaných zhruba 58 % míst na

vysokých školách, tento počet se ale v příštím roce razantně sníží. V Litvě se na státem hrazená místa dostane 50 % studentů a Lotyšsko dotuje 36 % míst. Aby získali stipendium, musí maďarští studenti podepsat smlouvu, že po nejméně dvojnásobek doby studia neodejdou ze země. Litva a Lotyšsko umožňují daňové odpočty na studenta. Nejvyšší školné vybírá Velká Británie (mimo Skotska), která se rozhodla vydat po stopách USA a razantně zvýšila finanční spoluúčast studentů na vzdělávání, Irsko a Nizozemsko.

Kromě Irska mají všechny země k dispozici státem garantované studentské půjčky. V Nizozemsku mohou studenti získat úvěr na pokrytí studijních nákladů a mohou využívat i úvěr na pokrytí životních nákladů (doba splatnosti je 15 let, poté se dluh odepíše). V Bulharsku mají všichni studenti nárok na stipendium. V Nizozemsku existuje velmi rozsáhlý systém stipendií a dotací, přičemž některé z nich získají všichni studenti. Ti navíc mohou využít i průkazku na veřejnou dopravu, s níž získají cestování ve vybrané dny zdarma, zbylý čas mohou cestovat za polovinu. Studenti ve Španělsku mohou získat formou stipendií až 85 % výše školného a Wales dotuje studentům i část školného.

V Litvě, Lotyšsku, Portugalsku a Francouzském společenství Belgie jsou umožněny daňové úlevy a v případě Portugalska a Francouzského společenství Belgie i přídavky na děti.

V Magisterském programu bývají obvykle poplatky vyšší. Kromě výše zmíněných zemí, které platí školné či zápisné i v bakalářském programu, se k platbě školného u magisterského studia připojuje také **Malta, Kypr, Řecko, Slovensko a Skotsko.**

Závěr

Cílem této práce bylo podat přehled informací o vývoji a podobě školného v zemích EU. Jak uvádějí Bikas a Johnstone [2011] vysoké školství po celém světě dnes stojí na křižovatce. Instituce vysokoškolského vzdělávání i role, které hrají v ekonomice států se v současné společnosti zejména vlivem informačních a komunikačních technologií, které umožňují revoluční objevy, značně proměňují. Nemalý podíl na této změně má i globalizace společnosti. V důsledku globalizace vzniká vzdělanostní společnost a vědomostní ekonomika, která nutí země rozšířit přístup k vysokoškolskému vzdělávání a zlepšit jejich kvalitu. Současně se zvyšujícím se počtem studentů však dochází k problémům financování vzdělávání ze státních rozpočtů. Sílí proto snahy zapojit do jejich financování i studenty a jejich rodiny.

Počátky zavádění školného byly mírné a vybírané částky nízké. V souvislosti s myšlenkou rovného přístupu ke vzdělávání bylo školné často snižováno (nebo dokonce odpouštěno) sociálně slabým studentům a byly reformovány - či nově zaváděny - systémy finanční pomoci studentům.

Ovšem současná vývojová tendence financování vysokého školství směřuje k přesouvání stále větší části nákladů na studenty a v omezování výdajů plynoucích do vzdělávání z veřejných rozpočtů. To mimo jiné dokazuje i reforma, která proběhla v roce 2010 ve Velké Británii, kde došlo k razantnímu navýšení školného a současně ke snížení veřejných výdajů poskytovaných vysokým školám z veřejného rozpočtu.

Celosvětový trend privatizace vysokého školství se tedy bohužel neustále rozvíjí. Podoba školného, kterou země zvolí, často závisí na jejich pojetí studenta buď jako samostatného dospělého jedince, nebo jako vyživované osoby, za kterou nesou odpovědnost rodiče, a ti by se tedy na nákladech vzdělávání svých dětí měli podílet. Země jako USA, Chile, Afrika, či Portugalsko pojmají studenty jako osoby závislé na rodičích (ti jsou povinni své děti na studiích podporovat), proto zavádí přímé školné. Země jako Finsko, Dánsko, Švédsko, Norsko, Latinská Amerika, Austrálie, Nový

Zéland a další, které studenta pojmají jako jedince nezávislého na rodičích, volí školné odložené, nebo je zde vzdělávání bezplatné, neboť se předpokládá, že studenti nemají finanční prostředky na zaplacení školného. Většina zemí doplňuje své systémy financování vysokoškolského vzdělávání i systémem studentských půjček a dalších podpor.

Skutečné dopady školného a zejména půjček studentům se dle mého názoru teprve ukážou. To jak (a zda) negativní budou, zjistíme až za pár let. Navíc jsem přesvědčená, že nelze hledat efektivní model školného v rámci ostatních zemí, který by mohl být úspěšně aplikovaný v ostatních zemích, neboť vzdělávací systémy jednotlivých států se liší ve své tradici, historii, prošly odlišným vývojem a jsou spjaté s ekonomickým a sociálním vývojem země. Zavedení toho nejlepšího možného systému financování vysokého školství je proto úkol pro experty. Ti by po důkladné analýze vysokoškolského systému měli navrhnout možnou budoucí podobu tohoto systému a zejména předpovědět nejen pozitivní, ale i možné negativní dopady zvoleného modelu, které by následně měli dále eliminovat. Důležité je i udržet výši veřejných výdajů plynoucích do vysokoškolského vzdělávacího systému a změnit systém přerozdělování zdrojů tak, aby byl efektivnější a pro vysoké školy motivující. Dále je potřeba diverzifikovat systém vysokoškolských institucí a zejména zvýšit autonomii vysokých škol.

Také je nutná debata a navázání komunikace se skupinami, jichž se zaváděné změny budou týkat (vysokoškolské instituce, akademická obec, studenti i jejich rodiny), které musí být dostatečně informovány o chystaných změnách a jejich budoucích zavádění.

Seznam tabulek

Tabulka č. 1: Celkové daňové příjmy za rok 2011 (vyjádřeno v % HDP)	14
Tabulka č. 2: Spoluúčast studentů na financování vysokého školství v EU	18
Tabulka č. 3: Maximální výše půjčky a podpůrných grantů v librách v roce 2012 ...	36

Literatura a internetové zdroje

- Alley, Stuart, Mat Smith. 2004. „Timeline: tuition fees.“ [online]. The guardian [cit. 23. 06. 2013]. Dostupné z: <http://www.guardian.co.uk/education/2004/jan/27/tuitionfees.students>
- Alvarez, Olalla López, Gianpaolo Meneghini, Jochen Richter. 2006. „Lisabonská strategie.“ [online]. Evropský parlament [cit. 02. 06. 2013]. Dostupné z: http://circa.europa.eu/irc/opoce/fact_sheets/info/data/policies/lisbon/article_7207_cs.htm
- Ama. 2012. „Studentské půjčky mohou ohrozit ekonomiku USA.“ [online]. Česká televize [cit. 22. 06. 2013]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/ekonomika/170781-studentske-pujcky-mohou-ohrozit-ekonomiku-usa/>
- Aubyn, St et al. 2009. „Luxembourg“ [online]. Europa.eu [cit. 23. 06. 2013]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/economy_finance/publications/occasional_paper/pdf/country_notes/luxembourg.pdf
- BBC. 1999. „Teaching and Higher Education Act.“ [online]. BBC [cit. 20. 06. 2013]. Dostupné z: http://news.bbc.co.uk/2/hi/uk_news/education/legislation/134626.stm
- BBC. 2010. „Tuition fees: Across the UK.“ [online]. BBC [cit. 22. 06. 2013]. Dostupné z: <http://www.bbc.co.uk/news/education-11515828>
- BBC. 2011. „Q&A: Tuition fees“. [online]. BBC [cit. 23. 06. 2013]. Dostupné z: <http://www.bbc.co.uk/news/education-11483638>
- Bikas, C. Sanyal, D. Bruce Johnstone. 2011. „International trends in the public and private financing of higher education.“ *Prospects*, 41, 157 - 175
- Blake, Heidi. 2010. „Grants, loans and tuition fees: a timeline of how university funding has evolved.“ [online]. The Telegraph [cit. 23. 06. 2013]. Dostupné z: <http://www.telegraph.co.uk/education/educationnews/8057871/Grants-loans-and-tuition-fees-a-timeline-of-how-university-funding-has-evolved.html>
- Bologna. 2000. „Magna Charta Universitatum.“ [online]. Bologna [cit. 09. 06. 2013]. Dostupné z: <http://www.magna-charta.org>
- Bologna proces. 2010. „About the Bologna Process.“ [online]. Bologna proces [cit. 09. 06. 2013]. Dostupné z: <http://www.ond.vlaanderen.be/hogeronderwijs/bologna/about/>
- Brdek, Miroslav, Helena Vychová. *Evropská vzdělávací politika: programy, principy a cíle*. Praha: ASPI, 2004. 167 s. ISBN 80-86395-96-0.

- Camber, Rebecca. 2010. „Top police Chin wals of new era of violence and lawless riots as students gear up for third week of protest action.“ [online]. Mail Online. [cit. 22. 06. 2013]. Dostupné z: <http://www.dailymail.co.uk/news/article-1333087/Student-protests-prompt-police-chief-warn-new-era-violence-lawless-riots-students-gear-week-protest-action.html>
- Ciccarelli, Roberto. 2013. „Ocse: Cresci Italia! E aumenta le tasse univertarie.“ [online]. Il Manifesto [cit. 19. 06. 2013]. Dostupné z: <http://blog.ilmanifesto.it/quintostato/2013/02/19/ocse-tasse-universitarie/>
- Cnous Crous. 2013. „Bourse sur critères sociaux.“ [online]. Cnous Crous [cit. 20. 06. 2013]. Dostupné z: http://www.cnous.fr/_vie_15.htm
- Dom. 2010. „Budoucí vysokoškoláci už mají jistotu. Zaplatí odložené školné.“ [online]. Ihned.cz [cit. 24. 06. 2013]. Dostupné z: <http://zpravy.ihned.cz/cesko/c1-44273280-budouci-vysokoskolaci-uz-maji-jistotu-zaplati-odlozene-skolne>.
- Europa. 2010. „Boloňský proces: vytvoření Evropského prostoru vysokoškolského vzdělávání.“ [online]. EUROPA [cit. 12. 06. 2013]. Dostupné z: http://europa.eu/legislation_summaries/education_training_youth/lifelong_learning/c11088_cs.htm
- Eurostat. 2013. „Taxation trends in the European Union.“ [online]. Eurostat [cit. 12. 06. 2013]. Dostupné z: http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_PUBLIC/2-29042013CP/EN/2-29042013-CP-EN.PDF
- Evropská komise. 2009. „Vysoké školství: Boloňský proces – často kladené otázky.“ [online]. Evropská komise [cit. 09. 06. 2013]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/ceskarepublika/press/press_releases/memo09170_cs.htm
- Evropská komise. 2012. „National Student Fees and Support Systems 2011/2012“ [online]. Evropská komise [cit. 20. 05. 2013]. Dostupné z: http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/facts_and_figures/fees_and_support.pdf
- French-Property.com. 2013. „French University Student Tuition Fees.“ [online]. French-Property.com [cit. 01. 06. 2013]. Dostupné z: <http://www.french-property.com/guides/france/public-services/higher-education/fees/>
- Gillen, Andrew. 2008. „A Tuition Bubble? Lessons from the Housing Bubble.“ [online]. Center for College Affordability and Productivity [cit. 01. 06. 2013]. Dostupné z: http://www.centerforcollegeaffordability.org/uploads/Bubble_Report_Final.pdf
- Haňka, Rudolf. 2010. „Teď ještě vybrat správné školné.“ [online]. iDNES.cz [cit. 11. 06. 2013]. Dostupné z: http://zpravy.idnes.cz/nazor-ted-jeste-vybrat-spravne-skolne-dxq/domaci.aspx?c=A100616_1402714_studium_itu

- Hayes, John. 2010. „Students face tuition fee hike.“ *Adult Learning*: 5
- Hučínová, Lucie, Zdeněk Svoboda. 2004. „Lisabonský proces – Vzdělávací a odborná příprava v Evropě do roku 2010.“ [online]. RVP [cit. 10. 06. 2013]. Dostupné z: <http://clanky.rvp.cz/clanek/o/z/76/LISABONSKY-PROCES---VZDELAVANI-A-ODBORNA-PRIPRAVA-V-EVROPE-DO-ROKU-2010.html/>
- Kalous, Jaroslav. *Teorie vzdělávací politiky*. Praha: Ústav pro informace ve vzdělávání, 1997. 96 s. ISBN 80-211-0247-0.
- Kela. 2013. „Study Grant.“ [online]. Kela [cit. 23. 06. 2013]. Dostupné z: http://www.kela.fi/web/en/financial-aid-for-students_study-grant
- Keller, Jan. 2010. „Deset důvodů, proč nezavádět školné.“ [online]. Britské listy [cit. 15. 06. 2013]. Dostupné z: <http://blisty.cz/art/53033.html>
- Kerles, Marek, Barbora Říhová. 2012. „Školné v Evropě: málokde.“ [online]. Lidové noviny [cit. 15. 06. 2013]. Dostupné z: <http://iforum.cuni.cz/IFORUM-12511.html>
- Klepetářová, Jana. *Dvacet let reformy vysokého školství v Evropě po roce 1980*. Praha: Ústav pro informace ve vzdělávání: DIS – Eurydice Unit, 2001. 182 s. ISBN 80-211-0396-5.
- Königová, Marie. 2012. „Zápisné na vysoké školy bude. Ale až od ledna 2013.“ [online]. iForum [cit. 15. 06. 2013]. Dostupné z: <http://iforum.cuni.cz/IFORUM-12989.html>
- Kubišová, Zuzana, Ondřej Lánský. 2012. „Sociální důsledky zavedení školné na vysokých školách v ČR.“ [online]. [cit. 24. 06. 2013]. Dostupné z: http://www.cssd.cz/data/files/socialni-dusledky-zavedeni-skolneho_1.pdf
- Marcucci, P., Handan Maziouglu, Jie Wang. 2006. „Higher Education Finance and Cost-Sharing in Sweden.“ [online]. University at Buffalo [cit. 20. 05. 2013]. Dostupné z: http://gse.buffalo.edu/org/inthigheredfinance/files/Country_Profiles/Europe/Sweden.pdf
- Marcucci, Pamela N., D. Bruce Johnstone. 2007. „Tuition fee policies in a komparative perspective: Theoretical and political rationales.“ *Journal of Higher Education Policy and Management* 49 (1): 25-40
- Martin, Richard. 2012. „Tuition fees in Spain set to rise.“ [online]. Textbooks and Passports [cit. 18. 06. 2013]. Dostupné z: <http://textbooksandpassports.com/2012/04/23/tuition-fees-in-spain-set-to-rise/>
- Masterstudies.com. 2013. „Msc of Science in biochemical Engineering.“ [online]. Masterstudies.com [cit. 23. 06. 2013]. Dostupné z:

<http://www.masterstudies.com/MSc-of-Science-in-Biochemical-Engineering/Netherlands/Delft-University-of-Technology/>

- Matějů, Petr. 2005. „Hledisko ekonomické – vzdělání jako investice do lidského kapitálu“ Pp. 10-18 in *České vysoké školství na křižovatce: investiční přístup k financování studia na vysoké škole v sociologické reflexi*. Praha: Sociologický ústav Akademie věd ČR.
- Matějů, Petr, Natalie Simonová, Josef Basl. 2005 „Investiční princip financování v reformách českého vysokého školství“ Pp. 63-84 in *České vysoké školství na křižovatce: investiční přístup k financování studia na vysoké škole v sociologické reflexi*. Praha: Sociologický ústav Akademie věd ČR.
- Matějů, Petr. 2007. „Je načase opustit zavádějící slovo školné.“ [online]. ISEA [cit. 23. 06. 2013]. Dostupné z: <http://www.isea.cz.org/Aktuality/Posledn%C3%AD%C4%8DI%C3%A1nkyakoment%C3%A1%C5%99e/tabid/64/articleType/ArticleView/articleId/380/Petr-Matj-Je-naase-opustit-zavdj-c-slovo-koln.aspx>
- MPSV. 2012. „Přídavek na dítě.“ [online]. MPSV [cit. 23. 06. 2013]. Dostupné z: http://portal.mpsv.cz/soc/ssp/obcane/prid_na_dite
- MŠMT. 2012. „Stipendia pro rok 2012“ [online]. MPSV [cit. 23. 06. 2013]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/ekonomika-skolstvi/stipendia-pro-rok-2012>
- MŠMT. 2013. „Boloňský proces.“ [online]. Dostupné z: <http://bologna.msmt.cz/>
- MTI. 2012. „Orbán says students shouldn't be surprised by government's educational policies.“ [online]. Politics.hu [cit. 1. 06. 2013]. Dostupné z: <http://www.politics.hu/20121211/orban-says-students-shouldnt-be-surprised-by-governments-educational-policies/>
- Münich, Daniel. 2008. „Čerti nesou školné.“ [online]. Aktuálně.cz [cit. 15. 06. 2013]. Dostupné z: <http://blog.aktualne.centrum.cz/blogy/daniel-munich.php?itemid=2877>
- Münich, Daniel. 2010. „Jak neodložit odložené školné.“ [online]. Aktuálně.cz [cit. 15. 06. 2013]. Dostupné z: <http://blog.aktualne.centrum.cz/blogy/daniel-munich.php?itemid=10112>
- OECD. 2007. „Tertiary Education in Portugal – Background report.“ [online]. OECD [cit. 30. 05. 2013]. Dostupné z: <http://www.oecd.org/portugal/39710472.pdf>
- Opletal, Jiří. 2010. „Fakta o školném pro vysokoškoláky.“ [online]. ČZU [cit. 24. 06. 2013]. Dostupné z: <http://www.izun.eu/jiny-svet/277-fakta-o-skolnem-pro-vysokoskolaky>

- Palán, Zdeněk. 2002. „ISCED.“ [online]. Andromedia [cit. 15. 06. 2013]. Dostupné z: www.andromedia.cz/andragogicky-slovník/isced
- Pirschner, Claus. 2012. „Brauchen wir wieder Studiengebühren?“ [online]. FM4 [cit. 25. 06. 2013]. Dostupné z: <http://fm4.orf.at/stories/1707636/>
- Prudký, Libor, Petr Pabián, Karel Šima. *České vysoké školství: na cestě od elitního k univerzálnímu vzdělávání 1989-2009*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2010, 162 s. ISBN 978-80-247-3009-7.
- Richard, Martin. 2012. „Tuition fees in Spain set to rise.“ [online]. Textbooks and Passports [cit. 18. 06. 2013]. Dostupné z: <http://textbooksandpassports.com/2012/04/23/tuition-fees-in-spain-set-to-rise/>
- RK. 2005. „Higher Education Finance and Cost-Sharing in Lithuania“. [online]. University at Buffalo [cit. 20. 05. 2013]. Dostupné z: http://gse.buffalo.edu/org/IntHigherEdfinance/files/Country_Profiles/Europe/Lithuania.pdf
- Singh, Meher, Pamela Marcucci. 2008. „Higher Education Finance and Cost-Sharing in Hungary.“ [online]. University at Buffalo [cit. 30. 05. 2013]. Dostupné z: http://gse.buffalo.edu/org/inthigheredfinance/files/country_profiles/europe/hungary.pdf
- Studis online. 2003a. „BaWü: Rückmeldegebühren von 1997/98 werden zurückgezahlt.“ [online]. Studis online [cit. 24. 06. 2013]. Dostupné z: <http://www.studis-online.de/HoPo/art-58-rueckmeldegebuehren-rueckzahlung.php>
- Studis online. 2003b. „BaWü: Die Rückmeldegebühren sind tot – es lebe der Verwaltungskostenbeitrag.“ [online]. Studis online [cit. 25. 06. 2013]. Dostupné z: <http://www.studis-online.de/HoPo/art-53-bawue-75euro-rueckmeldegebuehren.php>
- Studis online. 2011a. „BAföG – Gesetz und Verwaltungsvorschriften.“ [online]. Studis online [cit. 20. 06. 2013]. Dostupné z: <http://www.bafog-rechner.de/FAQ/gesetz.php>
- Studis online. 2011b. „Studiengebühren in Baden-Württemberg.“ [online]. Studis online [cit. 20. 06. 2013]. Dostupné z: <http://www.studis-online.de/StudInfo/Gebuehren/bawue.php>
- Studis online. 2011c. „Studiengebühren in Hessen.“ [online]. Studis online [cit. 24. 06. 2013]. Dostupné z: <http://www.studis-online.de/StudInfo/Gebuehren/hessen.php>

- Studis online. 2011d. „Studiengebühren in Thüringen.“ [online]. Studis online [cit. 24. 06. 2013]. Dostupné z: <http://www.studis-online.de/StudInfo/Gebuehren/thueringen.php>
- Studis online. 2011e. „Studiengebühren in Mecklenburg-Vorpommern.“ [online]. Studis online [cit. 24. 06. 2013]. Dostupné z: <http://www.studis-online.de/StudInfo/Gebuehren/meckpomm.php>
- Studis online. 2012a. „Studiengebühren in Nordrhein-Westfalen.“ [online]. Studis online [cit. 24. 06. 2013]. Dostupné z: <http://www.studis-online.de/StudInfo/Gebuehren/nrw.php>
- Studis online. 2012b. „Studiengebühren in Saarland.“ [online]. Studis online [cit. 24. 06. 2013]. Dostupné z: <http://www.studis-online.de/StudInfo/Gebuehren/saarland.php>
- Studis online. 2012c. „Studiengebühren in Schleswig-Holstein.“ [online]. Studis online [cit. 24. 06. 2013]. Dostupné z: <http://www.studis-online.de/StudInfo/Gebuehren/schleswig-holstein.php>
- Studis online. 2012d. „Studiengebühren in Rheinladn-Pfalz.“ [online]. Studis online [cit. 24. 06. 2013]. Dostupné z: <http://www.studis-online.de/StudInfo/Gebuehren/rlp.php>
- Studis online. 2013a. „Was sich für Studierende in Gelddingen ändert.“ [online]. Studis online [cit. 20. 06. 2013]. Dostupné z: <http://www.bafog-rechner.de/Hintergrund/art-1472-jahresausblick-2013.php>
- Studis online. 2013b. „Studiengebühren in Deutschland.“ [online]. Studis online [cit. 22. 06. 2013]. Dostupné z: <http://www.studis-online.de/StudInfo/Gebuehren/>
- Studis online. 2013c. „Studiengebühren in Bayern.“ [online]. Studis online [cit. 25. 06. 2013]. Dostupné z: <http://www.studis-online.de/StudInfo/Gebuehren/bayern.php>
- Studis online. 2013d. „Studiengebühren in Hamburg.“ [online]. Studis online [cit. 25. 06. 2013]. Dostupné z: <http://www.studis-online.de/StudInfo/Gebuehren/hamburg.php>
- Studis online. 2013e. „Studiengebühren in Niedersachsen.“ [online]. Studis online [cit. 25. 06. 2013]. Dostupné z: <http://www.studis-online.de/StudInfo/Gebuehren/niedersachsen.php>
- Studis online. 2013f. „Studiengebühren in Bremen.“ [online]. Studis online [cit. 25. 06. 2013]. Dostupné z: <http://www.studis-online.de/StudInfo/Gebuehren/bremen.php>
- Studis online. 2013g. „Studiengebühren in Berlin.“ [online]. Studis online [cit. 25. 06. 2013]. Dostupné z: <http://www.studis-online.de/StudInfo/Gebuehren/berlin.php>

- Study in Holland. 2013. „Financial support from the Netherlands.“ [online]. Study in Holland [cit. 20. 06. 2013]. Dostupné z: http://www.study-in-holland.com/455,1,dutch_financial_aid.html
- Study Portals. 2013. „Tuition fees at Universities in Europe – Overview and comparison.“ [online]. Study Portals [cit. 23. 06. 2013]. Dostupné z: <http://www.mastersportal.eu/articles/405/tuition-fees-at-universities-in-europe-overview-and-comparison.html>
- Than, Krisztina. 2012. „Hungarian students block Danube bridges in anti-cuts protest.“ [online]. Reuters [cit. 29. 05. 2013]. Dostupné z: <http://www.reuters.com/article/2012/12/10/us-hungary-protest-students-idUSBRE8B916W20121210>
- THE. 1995. „Portugal suspends tuition fee law“. [online]. Times Higher Education [cit. 20. 05. 2013]. Dostupné z: <http://www.timeshighereducation.co.uk/95947.article>
- Universtiy at Buffalo. 2004. „Higher Education Finance and Cost-Sharing in Latvia.“ [online]. University at Buffalo [cit. 20. 05. 2013]. Dostupné z: http://gse.buffalo.edu/org/inthigheredfinance/files/Country_Profiles/Europe/Latvia.pdf
- Universtiy at Buffalo. 2005. „Higher Education Finance and Cost-Sharing in Austria.“ [online]. University at Buffalo [cit. 25. 06. 2013]. Dostupné z: http://gse.buffalo.edu/org/inthigheredfinance/files/Country_Profiles/Europe/Austria.pdf
- University at Buffalo. 2009. „Higher Education Finance and Cost-Sharing in the United Kingdom.“ [online]. University at Buffalo [cit. 20. 05. 2013]. Dostupné z: http://gse.buffalo.edu/org/inthigheredfinance/files/Country_Profiles/Europe/United_Kingdom.pdf
- University at Buffalo. 2010. „Higher Education Finance and Cost-Sharing in the Netherlands.“ [online]. University at Buffalo [cit. 20. 05. 2013]. Dostupné z: http://gse.buffalo.edu/org/inthigheredfinance/files/Country_Profiles/Europe/Netherlands.pdf
- University of Malta. 2009. „University Fees Policy Guidelines.“ [online]. University of Malta [cit. 20. 05. 2013]. Dostupné z: http://www.um.edu.mt/__data/assets/pdf_file/0004/132655/Fees_Policy_Guidelines.pdf
- Urbánek, Václav. *Financování vysokého školství*. 1. vyd. Praha: Oeconomica, 2007. 163 s. ISBN 978-80-245-1313-3.

- Viola, Marco. 2013. „Un commento alla proposta dell'aumento delle tasse universitarie.“ [online]. Tasse Universitarie [cit. 19. 06. 2013]. Dostupné z: <http://www.roars.it/online/un-commento-alla-proposta-dellaumento-delle-tasse-universitarie/>
- Vlčková, Irena. *Reforma vysokoškolského studia v kontextu evropské vzdělávací politiky*. 1. vyd. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2010. 78 s. ISBN 978-80-7372-688-1.
- Vysoké školství ve světě. 2012a. „Polské vysoké školství: snižování počtu studentů a jeho důsledky.“ [online]. Il Manifesto [cit. 19. 06. 2013]. Dostupné z: <http://vsmonitor.wordpress.com/2012/10/31/polske-vysoke-skolstvi-snizovani-poctu-studentu-a-jeho-dusledky/>
- Vysoké školství ve světě. 2012b. „Cena vysokoškolského vzdělání v Anglii.“ [online]. Vysoké školství ve světě [cit. 22. 06. 2013]. Dostupné z: <http://vsmonitor.wordpress.com/2012/12/31/cena-za-vysokoskolske-studium-v-anglii/>
- Vysoké školství ve světě. 2013. „Vysokoškolská reforma a školné v Maďarsku.“ [online]. Vysoké školství ve světě [cit. 20. 05. 2013]. Dostupné z: <http://vsmonitor.wordpress.com/2013/01/17/skolne-v-madarsku/>
- Výzkumný ústav práce a sociální věci. 2008. „Finanční pomoc studentům ve vybraných zemích.“ [online]. VUPSV [cit. 05. 06. 2013]. Dostupné z: http://www.vupsv.cz/sites/File/knihovna/studenti-financni_pomoc.pdf
- Weidnerová, Simona. 2002. „O školném se v České republice uvažuje už skoro deset let.“ [online]. ISEA [cit. 25. 06. 2013]. Dostupné z: <http://www.isea-cz.org/Aktuality/Posledn%C3%AD%C4%8DI%C3%A1nkyakoment%C3%A1%C5%99e/tabid/64/articleType/ArticleView/articleId/764/Default.aspx>
- Welsh, Helga. A. 2009. „Higher Education Reform in Germany.“ *German Politics and Society*, 90 (27): 12
- Ziegelle, Frank. 2008. „Higher Education Finance and Cost-Sharing in Germany.“ [online]. University at Buffalo [cit. 05. 06. 2013]. Dostupné z: http://gse.buffalo.edu/org/inthigheredfinance/files/Country_Profiles/Europe/Germany.pdf
- Zlatuška, Jiří. 2011. „Dobešova kvadratura kruhu.“ [online]. Aktuálně.cz [cit. 05. 06. 2013]. Dostupné z: <http://blog.aktualne.centrum.cz/blogy/jiri-zlatuska.php?itemid=14758>

Seznam příloh

1. Celkové veřejné výdaje na terciární vzdělávání vyjádřeny jako % HDP
2. Soukromé výdaje vynaložené na vzdělávání vyjádřené jako % HDP
3. Minimální měsíční mzdy v zemích EU vyjádřeny v EUR

Příloha č. 1

Celkové veřejné výdaje na terciární vzdělávání vyjádřeny jako % HDP

Země	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
EU (27 zemí)	1,08	1,14	1,14	1,13	1,15	1,13	1,11	1,14	1,22	1,26
Belgie	1,34	1,32	1,31	1,29	1,28	1,32	1,30	1,37	1,47	1,46
Bulharsko	0,81	0,81	0,81	0,78	0,72	0,70	0,64	0,86	0,95	0,61
Česká Republika	0,76	0,83	0,90	0,90	0,86	1,18	1,03	0,93	1,01	0,96
Dánsko	2,71	2,70	2,50	2,51	2,38	2,26	2,28	2,17	2,42	2,41
Německo	1,10	1,16	1,20	1,17	1,15	1,11	1,14	1,22	1,34	1,38
Estonsko	1,03	1,08	1,02	0,86	0,92	0,90	1,04	1,11	1,34	1,23
Irsko	1,21	1,18	1,08	1,09	1,10	1,13	1,15	1,33	1,54	1,44
Řecko	1,07	1,16	1,10	1,33	1,48	-	-	-	-	-
Španělsko	0,97	0,97	0,99	0,97	0,95	0,95	0,99	1,07	1,14	1,16
Francie	1,21	1,22	1,23	1,21	1,20	1,20	1,23	1,25	1,34	1,33
Itálie	0,79	0,85	0,78	0,77	0,76	0,77	0,75	0,84	0,86	0,84
Kypr	1,15	1,39	1,57	1,49	1,59	1,65	1,62	1,86	2,06	2,12
Lotyšsko	0,90	0,85	0,74	0,68	0,89	0,91	0,93	1,00	0,79	0,80
Litva	1,33	1,39	0,99	1,06	1,02	0,99	1,01	1,03	1,14	1,27
Lucembursko	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Maďarsko	1,09	1,23	1,22	1,02	1,03	1,04	1,04	1,02	1,13	0,98
Malta	0,84	0,87	0,78	0,51	1,03	0,97	0,93	1,01	1,16	1,54
Nizozemí	1,36	1,34	1,42	1,45	1,49	1,52	1,46	1,53	1,63	1,67
Rakousko	1,36	1,28	1,30	1,43	1,48	1,47	1,48	1,49	1,57	1,63
Polsko	1,04	1,05	1,02	1,15	1,19	0,96	0,93	1,04	1,07	1,13
Portugalsko	0,99	0,92	0,97	0,80	0,95	0,97	1,16	0,95	1,07	1,13
Rumunsko	0,78	0,70	0,68	0,70	0,81	-	1,12	-	1,20	1,00
Slovinsko	1,28	1,27	1,29	1,30	1,25	1,23	1,21	1,21	1,37	1,36
Slovensko	0,82	0,87	0,85	0,98	0,81	0,90	0,79	0,78	0,81	0,83
Finsko	2,00	2,02	2,06	2,07	2,00	1,96	1,85	1,89	2,16	2,18
Švédsko	1,98	2,09	2,08	2,02	1,89	1,81	1,79	1,82	2,04	2,03
Velká Británie	0,79	1,06	1,04	1,00	1,20	1,09	0,93	0,84	0,81	1,02

Zdroj: Eurostat. Dostupné z: <http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/submitViewTableAction.do?switchdimensions=true>

Příloha č. 2

Soukromé výdaje vynaložené na vzdělávání vyjádřené jako % HDP

Země	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
EU (27 zemí)	0,56	0,60	0,60	0,64	0,65	0,69	0,67	0,71	0,75	0,79	0,83
Belgie	0,43	0,36	0,36	0,35	0,34	0,35	0,34	0,34	0,37	0,38	0,34
Bulharsko	0,64	0,68	0,67	0,65	0,62	0,58	0,62	0,58	0,56	0,66	0,63
Česká Republika	0,40	0,39	0,23	0,36	0,58	0,55	0,53	0,50	0,55	0,57	0,57
Dánsko	0,27	0,27	0,28	0,32	0,32	0,57	0,58	0,53	0,55	0,33	0,44
Německo	0,97	0,97	0,88	0,92	0,92	0,92	0,71	0,69	0,70	0,80	-
Estonsko	-	-	-	-	-	0,38	0,34	0,31	0,30	0,36	0,41
Irsko	0,42	0,34	0,28	0,31	0,32	0,29	0,28	0,24	0,34	0,36	0,48
Řecko	0,24	0,21	0,17	0,20	0,19	0,26	-	-	-	-	-
Španělsko	0,60	0,57	0,54	0,54	0,61	0,53	0,52	0,61	0,66	0,72	0,81
Francie	0,56	0,56	0,56	0,56	0,55	0,55	0,54	0,54	0,60	0,61	0,64
Itálie	0,43	0,31	0,35	0,39	0,42	0,40	0,37	0,39	0,41	0,45	0,46
Kypr	2,62	1,25	1,41	1,36	1,18	1,21	1,21	1,27	1,36	1,53	1,61
Lotyšsko	0,63	0,76	0,83	0,83	0,82	0,76	0,66	0,56	0,64	0,58	0,57
Litva	-	-	-	0,46	0,47	0,49	0,46	0,45	0,51	0,66	0,69
Lucembursko	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Maďarsko	0,59	0,56	0,55	0,56	0,52	0,49	0,54	-	-	-	-
Malta	0,47	0,81	0,59	1,33	0,43	0,37	0,37	0,37	0,30	1,32	1,31
Nizozemí	0,82	0,84	0,89	0,94	0,97	0,91	0,88	0,90	0,94	1,02	1,04
Rakousko	0,33	0,32	0,38	0,30	0,39	0,47	0,59	0,47	0,50	0,50	0,52
Polsko	-	-	0,64	0,66	0,59	0,55	0,54	0,50	0,74	0,77	0,80
Portugalsko	0,08	0,08	0,08	0,09	0,13	0,41	0,43	0,44	0,49	0,38	0,43
Rumunsko	0,25	0,21	0,16	-	-	0,40	-	0,50	-	0,11	0,12
Slovinsko	-	0,81	0,83	0,83	0,83	0,78	0,76	0,72	0,63	0,68	0,68
Slovensko	0,15	0,11	0,20	0,45	0,75	0,70	0,62	0,53	0,70	0,72	0,73
Finsko	0,11	0,12	0,13	0,13	0,13	0,13	0,15	0,14	0,15	0,16	0,15
Švédsko	0,19	0,20	0,17	0,19	0,19	0,19	0,17	0,16	0,17	0,18	0,16
Velká Británie	0,78	0,82	0,90	0,96	0,93	1,23	1,43	1,74	1,72	1,86	2,01

Zdroj: Eurostat. Dostupné z: <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm/table.do?tab=table&init=1&plugin=1&language=en&pcode=tps00068>

Krátký popis:

Tabulka zobrazuje výdaje na vzdělávání vynaložené ze soukromých zdrojů. Výdaji na vzdělávání se rozumí výdaje na školné, studijní materiály, dopravu, stravování a ostatní poplatky.

Příloha č. 3

Minimální měsíční mzdy v zemích EU vyjádřeny v EUR

Země	2010		2011		2012	
	1. pol.	2. pol.	1. pol.	2. pol.	1. pol.	2. pol.
EU (27 zemí)						
Belgie	1 387,50	1387,50	1 415,24	1 443,54	1 443,54	1 472,42
Bulharsko	122,71	122,71	122,71	122,71	138,05	148,28
Česká Republika	302,19	311,39	319,22	328,61	310,23	312,01
Dánsko	-	-	-	-	-	-
Německo	-	-	-	-	-	-
Estonsko	278,02	278,02	278,02	278,02	290,00	290,00
Irsko	1 461,85	1 461,85	1 461,85	1 461,85	1461,85	1 461,85
Řecko	862,82	862,82	862,82	876,62	876,62	683,76
Španělsko	738,85	738,85	748,30	748,30	748,30	748,30
Francie	1 343,77	1 343,77	1 365,00	1 365,00	1 398,37	1 425,67
Itálie	-	-	-	-	-	-
Kypr	-	-	-	-	-	-
Lotyšsko	253,77	253,77	281,93	281,97	285,92	287,07
Litva	231,70	231,70	231,70	231,70	231,70	231,70
Lucembursko	1 682,76	1 724,81	1 724,81	1 757,56	1 801,49	1 801,49
Maďarsko	271,80	256,99	280,63	293,11	295,63	323,17
Malta	659,92	659,92	664,95	664,95	679,87	679,87
Nizozemí	1 407,60	1416,00	1 424,40	1 435,20	1 446,60	1 456,20
Rakousko	-	-	-	-	-	-
Polsko	320,87	317,58	348,68	347,34	336,47	353,04
Portugalsko	554,17	554,17	565,83	565,83	565,83	565,83
Rumunsko	141,63	137,30	157,20	157,89	161,91	157,26
Slovinsko	597,43	734,15	748,10	748,10	763,06	763,06
Slovensko	307,70	307,70	317,00	317,00	327,00	327,00
Finsko	-	-	-	-	-	-
Švédsko	-	-	-	-	-	-
Velká Británie	1 076,46	1 169,49	1 136,22	1 083,60	1 201,96	1 244,42

Zdroj: Eurostat. Dostupné z: <http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/submitViewTableAction.do?switchdimensions=true>